

VÅR REFERANSE

18/6910

DERES REFERANSE

UNNTATT OFFENTLIGHET

Offl § 13, jf. finanstill § 7 og fvl
§ 13

DATO

02.05.2019

Vedtak om tilbakekall av godkjenning som statsautorisert revisor

1 Innledning

Finanstilsynet gjennomførte stedlig revisortilsyn hos Revisorgruppen Trøndelag AS i tre ulike perioder. Bakgrunnen for det første tilsynet, som fant sted 13. og 14. september 2017, var innrapporteringer knyttet til to konkrete revisjonsoppdrag. Den ene innrapporteringen gjaldt et oppdrag der De var utpekt som oppdragsansvarlig revisor. Finanstilsynets kontroll av dette oppdraget avdekket brudd på revisorloven. Den som var utpekt som oppdragsansvarlig revisor for det andre oppdraget var ikke til stede under tilsynet i september. Det stedlige tilsynet fortsatte derfor i tiden 12. - 14. mars 2018 og 21. - 22. mars 2018.

Som følge av de feil og mangler Finanstilsynet hadde avdekket i september 2017, besluttet Finanstilsynet å kontrollere flere av Deres revisjonsoppdrag under det fortsatte tilsynet, i tillegg til kontroll knyttet til den andre innrapporteringen. Finanstilsynet valgte å utvide tilsynet til en vurdering også av revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem og til oppdrag som var utført av andre oppdragsansvarlige revisorer i selskapet.

Finanstilsynets kontroll av revisjonsoppdrag som De var ansvarlig for, avdekket brudd på revisorloven og god revisjonsskikk av en slik art og omfang at det var grunnlag for å kalle tilbake Deres godkjenning som statsautorisert revisor. De ble varslet om slikt vedtak i brev 12. juli 2018 (varselet).

Finanstilsynet har besluttet å fatte vedtak i samsvar med varselet.

Deres kommentarer til varselet i brev 29. september 2018 og også det De tidligere har anført (tilsvaret), er tatt hensyn til og inngår i Finanstilsynets beslutningsgrunnlag. Der Finanstilsynet mener at Deres anførsler endrer det faktumet som ble lagt til grunn for varselet, er det det endrede faktumet som er lagt til grunn i vurderingen av om vedtak skal fattes. Øvrige anførsler er kommentert i de punktene der de er aktuelle.

Finanstilsynet beklager at behandlingen av saken har tatt tid.

FINANSTILSYNET

Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Telefon 22 93 98 00
Telefaks 22 63 02 26

post@finansstilsynet.no
www.finanstilsynet.no

Saksbehandler

Marit Onsøyen Bjercke
Dir. tlf 22 93 97 20

2 Rettslig grunnlag

Hjemmel for tilbakekall av godkjenning er revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2, som lyder:

"Finanstilsynet kan kalle tilbake godkjenning som registrert eller statsautorisert revisor eller som revisjonsselskap dersom revisor eller selskapet anses uskikket fordi vedkommende

2. grovt eller gjentatte ganger har overtrådt revisors plikter etter lov eller forskrifter."

2.1 Om overtredelse av revisors plikter

Et vilkår for tilbakekall etter revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2 er at det foreligger overtredelser av revisors plikter etter lov eller forskrift.

Loven omfatter overtredelser av revisorlovgivningen, herunder god revisjonsskikk. Også overtredelser av annen lovgivning vil kunne danne grunnlag for vedtak om tilbakekall av godkjenning som revisor. Det er uten betydning om lovbruddet er straffesanksjonert.

2.2 Om "grove" overtredelser av revisors plikter

Finanstilsynet har gjort en konkret vurdering av hvilke lovbrudd som må anses som "grove". I vurderingene er det tatt utgangspunkt i lovforarbeidene, jf. Ot. prp. nr. 75 (1997-98) om lov om revisjon og revisorer side 111-112, hvor det står:

"Det må kreves en kvalifisert overtredelse av revisors plikter for at overtredelsen skal anses som grov. Det må foretas en konkret vurdering hvor bl.a. arten og betydningen av den overtrådte plikt og revisors subjektive forhold må spille inn. Departementet legger for øvrig til grunn at momenter som etter gjeldende rett er relevante ved skillet mellom simpel og grov uaktsomhet, vil kunne være relevante momenter ved vurderingen av overtredelsens grovhet."

Arten og betydningen av lovbruddet er omtalt i de punktene som behandler de enkelte lovbruddene. Der det er konkludert med at det foreligger et grovt brudd på revisors plikter, er det Finanstilsynets oppfatning at det ikke foreligger subjektive forhold som gjør at bruddet likevel ikke kan anses som grovt.

Selv om enkelte overtredelser hver for seg ikke kan anses som grove, kan de *samlet* sett utgjøre en grov overtredelse. Dette følger av rettspraksis, jf. dom i Borgarting lagmannsrett, LB 2009-131909, hvor retten uttaler:

"Selv om kravene i revisjonsstandarder til en viss grad må tilpasses det enkelte firma, finner lagmannsretten at As revisjon ikke oppfylt[e] kravene i sentrale revisjonsstandarder og kravene i revisorloven § 5-1, § 5-2 og § 5-3, og at overtredelsene samlet sett utgjør en grov overtredelse som nevnt i revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2."

Finanstilsynet og Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker har lagt dette til grunn i sin forvaltningspraksis.

2.3 Om "gjentatte" overtredelser av revisors plikter

Til det alternative vilkåret om "gjentatte ganger" viser Finanstilsynet til Ot. prp. nr. 75 (1997-98) side 112-113, hvor det står:

"Departementet er enig i at gjentatte overtredelser av revisors plikter etter omstendighetene bør kunne medføre tilbakekall, selv om den enkelte ikke kan karakteriseres som grov. Det bør etter departementets syn ikke være avgjørende om revisor tidligere er gjort oppmerksom på overtredelsen, f. eks i form av merknad fra Kredittilsynet."

Det er ikke krav om at den samme bestemmelsen er overtrådt gjentatte ganger. Dette har vært lagt til grunn av Finanstilsynet, og er stadfestet av både Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker og av domstolene. Det vises til Borgarting lagmannsretts dom 29. oktober 2014 (LB-2013-169851) hvor det uttales på side 8:

"Lagmannsretten legger videre som nemnda og tingretten til grunn at det i ordet gjentatte ikke ligger at samme overtredelse må ha vært gjentatt flere ganger. Det er således ikke noe krav om at regnskapsføreren tidligere er gjort oppmerksom på overtredelsen av tilsynsorganet ..."

3 Brudd på revisors plikter som ble avdekket i flere oppdrag

Finanstilsynet kontrollerte hele eller deler av revisjonen i 14 oppdrag der De var oppdragsansvarlig revisor. Finanstilsynet avdekket omfattende feil og mangler i revisjonsutførelsen i alle oppdragene. De konkrete feilene og manglene som knytter seg til det enkelte oppdrag er nærmere beskrevet i punktene 4 -7 i det følgende. Flere av de samme feil og mangler ble avdekket i så mange oppdrag at de viser en gjennomgående svikt i revisjonsutførelsen. Dette gjelder følgende:

- **Virksomhetsforståelse**

Flere av de kontrollerte oppdragene er underlagt særlovgivning (inkassoforetak, regnskapsførerforetak, forsikringsagentforetak, advokatfirma), og mange av disse er underlagt tilsyn av Finanstilsynet. De har ikke hatt tilstrekkelig oppmerksomhet mot de særlige krav som særlovgivningen stiller. Dette gjelder blant annet konsesjonskrav for foretakene, og at revisor i gitte tilfeller har rapporteringsplikt til Finanstilsynet.

- **Revisjonsbevis**

I flere av de kontrollerte oppdragene har lagt til grunn forklaringer og annen dokumentasjon utarbeidet av selskapenes ledelse uten at det er utført kontrollhandlinger som underbygger opplysningene. De har ikke utvist en nødvendig profesjonell skeptisk holdning og det foreligger ikke tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis.

Manglende tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for en eller flere vesentlige regnskapsposter gjelder også på andre områder i flere av oppdragene. Dette gjelder blant annet inntekter, kundefordringer og investeringer.

- **Transaksjoner med nærstående**

I flere av de kontrollerte oppdragene var det gjennomført transaksjoner med nærstående. De har ikke sørget for å ha oppdaterte oversikter over nærstående parter. De har ikke utført revisjonshandlinger eller vurderinger for å kontrollere om transaksjonene er ordinære eller er på

forretningsmessige vilkår. Dette innebærer at De ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for transaksjoner med nærstående.

- **Hendelser etter balansedagen**

I flere av de kontrollerte oppdragene var siste årsregnskap avlagt flere måneder etter lovens frist. Ut over å ha innhentet signerte fullstendighetserklæringer fra ledelsen, er det ikke utført revisjonshandlinger knyttet til hendelser etter balansedagen.

- **Fortsatt drift**

I flere av de kontrollerte oppdragene viste årsregnskapet negativ egenkapital eller at mer enn halvparten av aksjekapitalen var tapt. Her foreligger det ikke revisjonsbevis som underbygger konklusjonen om fortsatt drift i revisjonsberetningen.

- **Revisors fortsettelsesvurderinger**

Ut fra dokumentasjonen synes de fleste fortsettelsesvurderingene å være gjort mellom balansedagen og datoen for revisjonsberetningen. Finanstilsynet fant også at fortsettelsesvurderingen først var dokumentert utført etter avgitt revisjonsberetning. Dette er i begge tilfeller for sent.

- **Nummererte brev**

I flere av de kontrollerte oppdragene har De ikke utarbeidet nummererte brev til selskapets ledelse, slik revisorloven krever. Blant annet brudd på konsesjonsbetingelser, regnskap som er avlagt for sent og tapt egenkapital er forhold som skal tas opp med ledelsen i nummerert brev.

- **Dokumentasjonsmangler**

Tilsynet avdekket grunnleggende mangler i oppdragsdokumentasjonen. Når revisor ikke dokumenterer sine handlinger, og det ikke er forhold som tilsier noe annet, må det legges til grunn at revisjonshandlingene ikke er utført. Mangelfull dokumentasjon er i seg selv et lovbrudd.

4 Stedlig tilsyn 13. og 14. september 2017

Det oppdraget som var innrapportert til Finanstilsynet og som De var oppdragsansvarlig revisor for, gjaldt et inkassoforetak. Finanstilsynets kontroll av dette oppdraget omfattet også utvalgte deler av revisjonen De var ansvarlig for i tre andre foretak med tilknytning til inkassoforetaket. Det ene var holdingselskapet som var eier av inkassoforetaket, det andre var et regnskapsførerselskap og det tredje var et investeringsselskap.

Finanstilsynet hadde i 2016 mottatt en innrapportering knyttet til et revisjonsoppdrag der De var oppdragsansvarlig revisor. Innrapporteringen var fra Tilsynsrådet for advokatvirksomhet. Finanstilsynet kontrollerte revisjonen av advokatfirmaet.

I tillegg kontrollerte Finanstilsynet ytterligere et advokatfirma.

I alle oppdragene dekket Finanstilsynets kontroll revisjonen av årsregnskapene for 2015. Under tilsynet gjorde Finanstilsynet Dem oppmerksom på de feil og mangler som var avdekket.

I punktene 4.1 til 4.6. omtaler Finanstilsynet de enkelte pliktbruddene, hvilket oppdrag det aktuelle pliktbruddet gjelder og begrunnelsen for dette.

4.1 Manglende virksomhetsforståelse og risikovurdering

Planlegging og risikovurdering står sentralt i revisjonen. Dette skal sikre at revisors oppmerksomhet er rettet mot sentrale deler av internkontrollen og regnskapsinformasjonen, samt at eventuelle forhold av betydning for revisjonen løses på en effektiv måte til rett tid, og at revisor identifiserer og vurderer risikoene for vesentlig feilinformasjon, jf. ISA 300 punkt 2 og 4, og ISA 315 punkt 25 og 26.

For et flertall av de kontrollerte oppdragene, herunder konsernregnskapet for gruppen, var vesentlighetsgrense ikke dokumentert. Vesentlighetsgrensene må vurderes og dokumenteres konkret ut i fra de ulike foretaks spesifikke forhold. Grensen må revurderes dersom ny informasjon tilsier det. Det vises til ISA 320 punkt 10-13.

Revisjonsdokumentasjonen viser i liten grad om revisor har skaffet seg kunnskap om virksomheten, herunder nærmere om hva virksomheten består i, eiere, styring og kontroll, herunder om det gjelder særlige bokførings- og regnskapskrav mv. De beskrivelsene som foreligger er svært korte og generiske. Finanstilsynet mener dokumentasjonen av revisors kunnskap om hva virksomheten faktisk består i og hvordan det sikres at inntekter og kostnader, eiendeler og forpliktelser blir korrekt registrert og rapportert i regnskapet, er mangelfull for alle seks oppdragene. Det vises til ISA 315 punkt 11-24.

Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 300 punkt 2 og 4, ISA 315 punkt 25 og 26, ISA 320 punkt 10-13, ISA 315 punkt 6b og punktene 11-24. Finanstilsynet anser manglene samlet sett som et grovt brudd på revisors plikter.

4.2 Mangelfulle aksept- og fortsettelsesvurderinger

Akseptvurderingen av inkassoforetaket viser at bransjemessige og regulatoriske forhold knyttet til den revisjonspliktige ikke ble vurdert og hensyntatt. Revisor opplyste under tilsynet at når en eksisterende klient starter ny virksomhet, så aksepteres oppdraget for å unngå at andre revisorer får et "ben innenfor" revisjonsklienten. På aksepttidspunktet hadde verken revisor eller revisjonsselskapet erfaring med revisjon av inkassoforetak. At foretaket er underlagt særlig regulering og også offentlig tilsyn, er begrunnet i den samfunnsmessige betydningen slike foretak har. Dette forholdet tilsier at revisor må ha oppmerksomhet rettet mot at foretaket oppfyller konsesjonskrav og etterlever særlovgivningen.

Fra og med 2014 var den grupperingen inkassoforetaket inngikk i av en slik størrelse og omfang at det måtte utarbeides konsernregnskap. Under tilsynet ble det opplyst at teamet hadde liten erfaring med konsernrevisjon. Revisjonsteamet er styrket i ettertid, men det er uten betydning for vurderingen av om det skal fattes vedtak om tilbakekall.

Finanstilsynets kontroll avdekket at revisor i hele perioden som revisor for inkassoforetaket har hatt mangelfull oppmerksomhet mot den særlovgivning inkassoforetak er underlagt. Revisor har, verken for inkassoforetaket eller for holdingselskapet, tatt tilstrekkelig hensyn til virksomhetens art og kompleksitet i risikovurderingen eller i vurderingen av teamets kapasitet og kompetanse til å gjennomføre revisjonsoppdraget.

Finanstilsynet mener at revisor har brutt revisorlovens § 5-2 andre ledd, jf. ISA 220, særlig punktene 12 og 14, ISA 250, særlig punkt 13-17 og ISA 315 punkt 11.

4.3 Manglende avdekking og håndtering av brudd på særregler

Revisor skal i henhold til revisorloven § 5-2, første ledd påse at han har tilstrekkelig grunnlag til å vurdere om det foreligger brudd på lover og forskrifter av vesentlig betydning for årsregnskapet.

4.3.1 Inkassoforetakets virksomhet

Årsregnskapet

Forståelse av det regnskapsmessige rammeverket som virksomheten er underlagt, er grunnleggende for regnskapsavleggelsen og for revisjonsutførelsen. Inkassoforetak er underlagt en særskilt årsregnskapsforskrift for inkassovirksomhet, jf. forskrift 28. mai 1999 nr. 655, men den reviderte hadde anvendt unntaksregler for små foretak ved avleggelsen av årsregnskap for 2015 og tidligere år. Revisor har ikke vært klar over den særlige årsregnskapsforskriften for inkassoforetak og har derfor ikke kontrollert om regnskapsmessig behandling av sentrale poster i regnskapet er i henhold til denne forskriften. Dette omfatter regnskapsmessige vurderinger, presentasjon og noteopplysninger. Mangler i årsregnskapet er derfor ikke tatt opp med foretaket under revisjonen. Dette gjelder blant annet prinsipper for inntektsføring, beregning av opptjent fortjeneste, fullføringsgrad og grunnlag for gruppevurderinger, jf. årsregnskapsforskriften § 4-1. Regnskapsmessig behandling og presentasjon av avsetninger til tap er ikke i henhold til forskriftens § 4-2, og vurdering av regnskapsmessig behandling og presentasjon av klientmidler og klientansvar, jf. forskriften § 4-3, mangler.

Klientmidler

Inkassoforetaket oppbevarer midler som tilhører klienter og har en halvårlig rapporteringsplikt til Finanstilsynet. Foretakets overholdelse av retningslinjer for behandling av klientmidler er sentralt for virksomheten, og rapporteringen av klientmidler og klientansvar er grunnleggende for konsesjonen. Finanstilsynet har gjennomført tilsyn med inkassoforetaket. I Finanstilsynets merknader etter tilsynet rettes det alvorlig kritikk mot inkassoforetaket på grunn av "*gjennomgående manglende etterlevelse av Finanstilsynets rundskriv 7/2013*" om avstemming av klientmidler. Finanstilsynet tok også opp at de fremlagte økonomiske oversiktene for 2016 viste at selskapet "*i lengre perioder har hatt negativ egenkapital*", jf. merknadsbrev 18. mai 2017.

Revisor anfører at han har foretatt stikkprøver på overføringer fra klientkonto og kontrollert at saldo stemmer per månedsslutt/årsslutt. Revisor har ikke kontrollert foretakets avstemminger av klientmidler opp mot rundskrivet og har dermed ikke vurdert inkassoforetakets behandling eller rapportering av klientmidler i forhold til de kravene foretaket er underlagt. Mangler i foretakets etterlevelse er dermed ikke avdekket av revisor, eller rapportert til Finanstilsynet i henhold til finansstilsynsloven § 3a.

Vurdering av inkassolovens § 4

Inkassoloven § 4, annet ledd krever at selskap med begrenset ansvar som har bevilling til å inndrive forfalte pengekrav på vegne av andre, skal være suffisient. Regnskapene viser at dette ikke har vært tilfelle for store deler av 2014 og 2015. Per 31.12.2015 er det balanseført utsatt skattefordel med kr. 499 591 som gjør at egenkapitalen fremstår som positiv. Det foreligger ikke tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for at verdien av utsatt skattefordel kan føres opp i regnskapet. Revisor opplyser at foretaket har vært i en oppbygningsfase slik at revisor har vurdert at de underliggende verdiene kunne forsvare aktivering av utsatt skattefordel. Denne vurderingen er ikke dokumentert, og argumentasjonen tilfredsstillende ikke kravene i IAS 12, hvor det fremgår at

selskaper i en oppstartsfase bør være spesielt forsiktede med balanseføring av eiendeler ved utsatt skatt knyttet til skattemessig underskudd. Foretakets årsregnskap viser etter en vedtatt kapitalforhøyelse registrert i mars 2016 en positiv egenkapital med kr. 356 182 per 31.12.2015. Uten den utsatte skattefordelen ville selskapet hatt negativ egenkapital. Dette er ikke vurdert av revisor. Revisor anfører at han i hele perioden selskapet har hatt inkassobevilling har fulgt selskapet tett, og sett at eierne har tilført likviditet gjennom innlån, som deretter er blitt konvertert til egenkapital. På tross av dette, konstaterer Finanstilsynet at inkassoforetaket må ha vært i brudd med konsesjonskravet i inkassoloven § 4 i lengre perioder i 2014 og 2015. I revisjonsberetningen for 2014 har revisor påpekt at egenkapitalen er tapt og at dette er brudd på inkassoloven § 4, men det ble ikke rapportert til Finanstilsynet i henhold til finanstilsynsloven § 3a.

Øvrige mangler

Stiftelseskostnader er ført til reduksjon av egenkapitalen til tross for at stiftelsesdokumentet fra 2013 angir at stifterne skal dekke stiftelseskostnadene. Dette forholdet er ikke rettet opp ved senere regnskapsavleggelse. Revisor skulle ha oppdaget dette og krevd retting. Inkassoforetaket har i perioden 2013-2015 ikke behandlet skattetrekk i henhold til skattebetalingsloven og heller ikke opprettet pliktig tjenestepensjon for ansatte (OTP). Dette er omtalt i noter. Under overskriften "*Andre forhold*" i revisjonsberetningen for 2015 har revisor påpekt manglene knyttet til skattetrekk og OTP.

Finanstilsynets samlede vurdering

Finanstilsynet mener at de konstaterte manglene er brudd på revisorloven § 5-2 første ledd, revisorloven § 5-2 fjerde ledd jf. § 5-4, og revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 250, særlig punktene 12-17 og ISA 500 punkt 6. Det er også brudd på finanstilsynsloven § 3a. Bruddene er samlet sett et grovt brudd på revisors plikter.

4.3.2 Advokatfirmaets virksomhet

Bakgrunnen for Tilsynsrådet for advokatvirksomhet sin innrapportering av revisor var Tilsynsrådets kritikk av klientmiddelbehandlingen i advokatfirmaet. Tilsynet påpekte at det ved vurderingen "*er lagt særlig vekt på manglene ved etterlevelsen av reglene i advokatforskriften kapittel 3, om behandlingen av betrodde midler (klientmidler)*". Den nærmere begrunnelsen var at rutineene for klientmiddelavstemming ikke tilfredsstillende som stilles i advokatforskriften § 3-6 fjerde ledd. Manglende oppfyllelse av kravene til avstemming av klientmidler har ført til at det på grunn av gamle debetposter i realiteten har vært underdekning på kontoen. Revisor opplyser at han har kontrollert avstemminger to ganger per år. Det er ikke tilstrekkelig å kontrollere at bokført bankbeholdning stemmer med klientansvar, jf. advokatforskriften § 3-6 fjerde ledd.

Videre forutsetter Tilsynsrådet at advokatfirmaet sikrer at det sendes ut årsoppgave til samtlige klienter som har innestående klientmidler, jf. advokatforskriften § 3-5, at timelister føres for alle advokater og at timelistene inkluderer interntid i tråd med bokføringsloven § 5-14, samt at særregnskap føres på vergeoppdrag i henhold til advokatforskriften § 3a-6, jf. §3a-7. Det fremgår av advokatforskriften § 3a-10 at revisor skal kontrollere særregnskapene og uttale seg om klientmiddelbehandlingen er tilfredsstillende. Revisor anfører at han har fulgt opp at advokatfirmaet foretar timeskriving i samsvar med bokføringsloven, og at han har utført tilstrekkelig kontroll av forvaltningen av klientmidler.

Basert på kritikken fra Tilsynsrådet konstaterer Finanstilsynet at revisor ikke har avdekket og tatt opp disse bruddene. Finanstilsynet legger til grunn at revisor ikke har satt seg godt nok inn i de krav som gjelder for advokatvirksomhet, og heller ikke har utført tilfredsstillende revisjonshandlinger knyttet til klientmidler, særregnskap og timeføring. De foreligger brudd på revisorloven § 5-2, jf. ISA 250 punkt 12 -17. Bruddet er grovt.

4.3.3 Regnskapsførerselskapets virksomhet

Regnskapsførerselskapets årsregnskap for 2015 ble avlagt 11. desember 2016, som er flere måneder etter lovens frist. Revisor har påpekt dette i revisjonsberetningen for 2015.

Selv om årsregnskapet for 2014 er datert innen lovens frist og revisjonsberetningen er datert 30. juni 2015, ble det mottatt av Regnskapsregisteret i Brønnøysund først 7. desember 2015. Også for 2013 var årsregnskapet innsendt til Regnskapsregisteret for sent. Revisor har ikke omtalt disse lovbruddene i revisjonsdokumentasjonen. Revisors manglende oppmerksomhet rettet mot overholdelse av lover og forskrifter er brudd på revisorloven § 5-2, jf. ISA 250 punkt 12 -17.

Som nevnt var revisjonsberetningen datert 30. juni 2015. Revisjonsverktøyet viser at revisjonsarbeidet er utført i november 2015. Dette fremstår som om revisor har avgitt sin revisjonsberetning før revisjonsarbeidet er ferdigstilt. Det kan da ikke fastslås at det forelå tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis da revisjonsberetningen ble avgitt. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-6 og § 5-2 andre ledd, jf. ISA 220 punkt 17. Bruddet er grovt.

4.4 Revisjonsbevis

For å innhente tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis skal revisor utforme og utføre revisjonshandlinger som er hensiktsmessige ut fra omstendighetene, jf. revisorloven § 5-2 jf. ISA 500.

Der hvor revisor har foretatt testing (stikkprøver) som et ledd i å innhente revisjonsbevis, fant Finanstilsynet at det forelå en generell svakhet. Kontrollene er ikke dokumentert utført i henhold til ISA 530. Dette gjelder både der revisor har foretatt test av kontroll og ved substanstesting. Stikkprøvestørrelser og utvalg var svakt begrunnet og identifiserte feil ble ikke behandlet slik revisjonsstandarden forutsetter. Finanstilsynet stiller spørsmål ved om utførte kontroller gir grunnlag for de konklusjoner som er trukket. Det vises til revisjonsstandardene og til Finanstilsynets tematisyn 2016 om stikkprøver i revisjon publisert i april 2017.

Inkassoforetaket

Revisor har valgt å innhente revisjonsbevis ved å utføre substanshandlinger. For inntekter har revisor kun avstemt at bokføring stemmer med bokføringsgrunnlaget, og gjennomført en overordnet analyse av inntektsendring fra siste år. Bokføringsgrunnlaget stammer fra foretakets fagsystem, men dette sentrale systemet er ikke vurdert og testet av revisor. Revisor forklarte under tilsynet at systemet ikke kunne bygges på da det ikke var ferdig utviklet/tilpasset revisjonsklienten. Til tross for denne konklusjonen, har revisor verken kontrollert hvordan inntekter ble behandlet/generert i fagsystemet eller hvordan klientmidler og klientansvar fremkommer. Revisor har heller ikke utført kompenserende revisjonshandlinger, tatt opp svakhetene i nummerert brev eller tatt opp manglene i systemet i revisjonsberetningen. Tvert imot har revisor konkludert med at selskapets ledelse har oppfylt sin plikt knyttet til registrering og dokumentasjon.

Etter Finanstilsynets syn, har revisor vist manglende forståelse av fagsystemet. Inkassoforetakets behandling av inkassosaker, herunder inntektsføring og reskontroføring, er ikke blitt kontrollert av revisor. Revisor har følgelig ikke innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige bevis for konklusjonen i revisjonsberetningen.

Revisjonsbevis for andre områder i inkassoforetakets årsregnskap er også mangelfulle. Blant annet mangler revisjonsbevis for balanseført utsatt skattefordel. Inkassoforetaget har aldri hatt skattemessige overskudd. Kravene til balanseføring etter norske regnskapsregler er like strenge som IFRS-kravene og de norske regnskapsregler henviser til IAS 12. Det var også aktivert utviklingskostnader knyttet til selskapets fagsystem. Aktiveringen var basert på mottatte fakturaer, men det forelå ingen vurderinger som underbygget verdifastsettelsen eller muligheten til fremtidig avkastning.

Revisor var under tilsynet enig i nødvendigheten av å forstå de underliggende systemer og inkassoforetakets interne rutiner. Revisor erkjente at dette har vært en gjennomgående svakhet ved revisjonsutførelsen, og at det har vært relativt få detaljkontroller samtidig som analyser er foretatt på et for overordnet nivå.

Regnskapsførerforetaget

Kun utvalgte deler av revisjonen ble kontrollert.

Av prinsippnote til 2015-regnskapet fremgår det at investeringer i aksjer i datterselskaper vurderes for nedskrivningsbehov. Begge de norske datterselskapene viste betydelige underskudd i 2015. Regnskapsførerforetakets andel av egenkapitalen er betydelig lavere enn bokført verdi i begge selskapene. Bokført verdi er opprinnelig kostpris. Dersom disse to datterselskapene hadde blitt konsolidert inn, ville regnskapsførerkonsernets resultat for året blitt negativt med ca. kr. 1 mill.

Revisor kunne ikke fremlegge revisjonsbevis som underbygget verdien av aksjer i datterselskapene. Revisor har opplyst at han vurderte at det på tidspunkt for avleggelse av 2015-regnskapet ikke forelå nedskrivningsindikasjoner. Finanstilsynet er uenig i revisors konklusjon, og uansett skulle revisors konklusjon vært underbygget av en dokumentert vurdering når situasjonen i datterselskapene var som nevnt over.

Finanstilsynet kontrollerte revisjonen av regnskapsførerselskapets kundefordringer på grunn av en unormal økning fra siste år. Regnskapet viser kundefordringer på kr. 4 479 519 per 31. desember 2015. Dette er mer enn en dobling fra 2014. Omsetningen for hele året var kr. 12 243 665 mot kr. 9 986 979 året før. På Finanstilsynets forespørsel ble det under tilsynet fremlagt et arbeidspapir fra desember 2016 som viste aldersfordelingen på kundefordringene fra 31. desember 2015. Det var på dette tidspunktet fortsatt store utestående fordringer oppstått i 2015 og tidligere år. Medarbeider hadde konsultert oppdragsansvarlig revisor som tok kontakt med klientens ledelse. Revisor har forklart at han fikk muntlige forsikringer om at fordringene ville bli innbetalt. Det ble på denne bakgrunn ikke utført ytterligere revisjonshandlinger. I tilsvaret er revisor enig i at det ikke ble gjort en god nok jobb med kundefordringene.

Finanstilsynet konkluderer med at det ikke foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for kundefordringer 31. desember 2015.

I 2015 ble goodwill i regnskapsførerselskapets balanse knyttet til kjøpte anleggsmidler bokført med kr. 637 976. Total goodwill ved årets slutt var kr. 681 976. Bokført verdi av andre immaterielle eiendeler etter årets avskrivning på kr. 164 600 var kr. 880 300. Revisor fremholder i tilsvaret at anleggsmidlene ble avskrevet i samsvar med etablert praksis og en fornuftig avskrivningsplan. Finanstilsynet viser til at revisor i henhold til ISA 540 punkt 6 skal innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for regnskapsestimatets virkelige verdi. Etter ISA 540 punkt 21 skal revisor gjennomgå de skjønsmessige vurderingene og beslutningene som ledelsen har foretatt for å avdekke indikasjoner på mulig manglende objektivitet hos ledelsen. Sum immaterielle eiendeler var like stor som selskapets egenkapital før eventuelle nedskrivninger av aksjer i datterselskaper og avsetning til tap på fordringer. I henhold til regnskapsloven § 5-3 annet ledd skal anleggsmidler, herunder goodwill nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som forventes ikke å være forbigående, jf. regnskapsloven § 5-7. Revisor har ikke dokumentert at verdien av disse to estimatpostene er revidert i samsvar med ISA 540.

Finanstilsynet finner at det ikke foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som underbygger verdien av immaterielle eiendeler 31. desember 2015.

Advokatfirma med inkasso

Inntektsrutinen for inkassoforetaket var ikke beskrevet i revisjonsdokumentasjonen. Fakturaer, som var innhentet for testing av bokførte fakturaer, henviste til avtale med inkassokunden. Eksempler på slike avtaler var ikke innhentet og fakturaene var ikke testet mot grunnlaget for faktureringen. Det var heller ikke testet om alle avtaler var fakturert. Revisor har følgelig ikke innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis knyttet til fullstendighet og gyldighet av inntektsføringen.

Holdingselskapet

Det kontrollerte selskapet er et morselskap med minimal drift ut over utleie av eiendom og det er ingen ansatte i selskapet. Balansen i selskapets regnskap består i tillegg til eiendom av investeringer og mellomregninger med datterselskaper. Egenkapitalsituasjonen i morselskapet og konsernet beskrives som god. For flere av datterselskapene er det klare indikasjoner på behov for nedskrivninger. Det foreligger ikke revisjonsbevis som underbygger hvorfor slike nedskrivninger ikke er nødvendig.

For revisjonen av konsernregnskapet er det ikke dokumentert noen planlegging. Dette er i strid med ISA 600. Det er ikke vurdert forhold det er naturlig å vurdere ved utarbeidelse av en instruks til datterselskapsrevisor med angivelse av konsernets rapporteringsspråk, vesentlighetsgrenser fordelt per konsernselskap, innhold og frister knyttet til rapportering til konsernrevisor mv. Revisor forklarer mangelfull etterlevelse av ISA 600 med at også datterselskapene ble revidert av samme team som morselskapet med unntak av et lite selskap i Sverige.

Selve konsolideringen var utført av innleid rådgiver for å bistå med konsolideringen. Revisor hadde innhentet rådgiverens dokumentasjon og bidratt med informasjon. Revisor hadde gjennomgått denne dokumentasjonen i foretatt avhukinger, men revisjonsdokumentasjonen ga lite informasjon om hvilke kontrollhandlinger som lå til grunn for avhukingene. I konsernregnskapet er det inntektsført en badwill uten at det er innhentet revisjonsbevis for om de strenge kravene i god regnskapsskikk til slik inntektsføring er oppfylt. Finanstilsynet mener at revisjonen av konsernregnskapet ikke har skjedd i samsvar med revisorloven.

Investeringselskapet

Også investeringselskapet hadde investert i inkassoforetaket. I tillegg hadde selskapet investert i andre selskaper med svake resultater, hvorav flere gikk konkurs i september 2016. Finanstilsynet mener at revisor ikke hadde tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonsbevis knyttet til vurderingen av verdien av flere av datterselskapene i 2015-regnskapet. For 2015 ble det avgitt ren beretning 31. mai 2016.

I tilsvaret anfører revisor at det sentrale datterselskapet mistet sin avtale med hovedkunden i juni 2016, men at det på dato for avleggelse av årsregnskapet, 31. mai 2016, ikke var indikasjoner på at det kunne skje og heller ikke nedskrivningsbehov. Revisors eventuelle vurdering knyttet til verdien av disse selskapene fremkommer ikke i oppdragsdokumentasjonen. Det foreligger ikke tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for investeringenes verdi.

Finanstilsynets samlede vurdering

Finanstilsynet mener at de avdekkede manglene er brudd på revisorloven § 5-2, jf. ISA 500, jf. ISA 505, ISA 530, ISA 540, ISA 600. Samlet er dette et grovt brudd på revisors plikter.

4.5 For svak involvering i revisjonen fra oppdragsansvarlig revisor

Det er oppdragsansvarlig revisor som er ansvarlig for kvaliteten på oppdraget. Før revisjonsberetningen avgis, skal revisor gjennomgå revisjonsdokumentasjonen og diskutere med revisjonsteamet for å forsikre seg om at det er innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis til å underbygge konklusjonene som er trukket, og at revisjonsberetningen kan avgis, jf. ISA 220 pkt. 16 og 17.

Diskusjoner i team eller med foretakenes ledelse om mislighetsrisiko er i liten grad dokumentert i de seks revisjonsoppdragene. Medarbeider har markert handlinger han skal utføre i Descartes, men dokumentasjonen mangler synlige spor etter oppdragsansvarlig revisors vurderinger av risiko, herunder mislighetsrisiko. Det ble opplyst at det etter revisjonsselskapets interne retningslinjer kun er obligatorisk med utkvittering i planleggingsfasen ved aksept-/fortsettelsesvurderingen og for konklusjonene i avslutningsfasen. For flere av de seks utvalgte oppdragene var heller ikke disse områdene signert ut for gjennomgang av oppdragsansvarlig revisor. Der hvor disse var signert ut, var utkvittering av planleggingen gjort i forbindelse med utstedelse av revisjonsberetning. Dette er for sent.

Revisor har anført at ansvarlig revisor og medarbeider jobber tett sammen i det daglige og kommuniserer jevnlig. Finanstilsynet finner ikke å kunne legge til grunn at dette kan kompensere verken for manglende oppfyllelse av kravet til involvering etter god revisjonsskikk eller for manglende dokumentasjon av tilstrekkelig involvering. Dette gjelder særlig når forholdet ikke har hindret eller avdekket de feil og mangler som Finanstilsynet har påpekt. På bakgrunn av beskrivelser av utført revisjonsarbeid, dokumentert revisjonsutførelse og oppdragsansvarlig revisors involvering under revisjonen samt gjennomgang av utført revisjonsarbeid, må Finanstilsynet legge til grunn at oppdragsansvarlig revisor ikke har vært involvert i revisjonen på en måte som tilfredsstillende kravene i revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 220, ISA 300 og ISA 315.

Finanstilsynet mener at manglene samlet er et grovt brudd på revisors plikter, jf. revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2.

4.6 Feil og mangler i revisors rapportering

Rapportering til foretakenes ledelse

Tilsynet har avdekket forhold som skulle vært rapportert i nummerert brev til ledelsen for foretakene (inkassoforetaket, regnskapsførerforetaket, advokatfirmaet) jf. revisorloven § 5-2, fjerde ledd jf. § 5-4.

Som det fremgår av punkt 4.3 og 4.4 er avdekkede mangler ved årsregnskap, mangler ved registrering og dokumentasjon, mangler ved klientmiddelbehandlingen, mangler ved innsendelse og overholdelse av frister for halvårlig rapporteringsoppgave til Finanstilsynet forhold som revisor skulle ha tatt opp i nummerert brev til styret. At revisor ikke har gjort dette, er brudd på revisorloven § 5-2 fjerde ledd, jf. § 5-4. Finanstilsynet anser dette samlet som et grovt brudd på revisors plikter.

Rapportering til Finanstilsynet

Etter finanstilsynsloven § 3a har revisor som reviderer årsregnskapet i foretak som er underlagt tilsyn av Finanstilsynet, herunder inkassoforetak og regnskapsførerforetak, plikt til å rapportere til Finanstilsynet om forhold som kan medføre tilbakekall av konsesjon, skade fortsatt drift eller medføre at regnskapene ikke godkjennes mv. Revisor har ikke rapportert til Finanstilsynet noen av de forhold som er påpekt knyttet til brudd på konsesjonsbestemmelser, regnskap og bokføringsregler. Revisor har dermed brutt finanstilsynsloven § 3a. Revisors rapporteringsplikt er en viktig del av tilsynet med slike foretak, og Finanstilsynet anser bruddet som et grovt brudd på revisors plikter, jf. revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2.

Rapportering til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet

Ved revisjon av advokatfirma med krav om særregnskap skal revisor avgi uttalelse til advokatens egenerklæring som årlig sendes til Tilsynsrådet for advokatvirksomhet, jf. advokatforskriften § 3a-10. Revisor skal uttale seg om hvorvidt behandlingen av klientmidler er tilfredsstillende.

Det foreligger brudd på revisors plikter. Finanstilsynet mener bruddet må anses som grovt.

5 Stedlig tilsyn i mars 2018 - oppfølging av revisjonen av oppdrag som ble kontrollert i september 2017.

Da Finanstilsynet fortsatte tilsynet i mars 2018 hadde revisor avgitt revisjonsberetning for regnskapsåret 2016 for tre av selskapene Finanstilsynet kontrollerte i september 2017. De var fortsatt oppdragsansvarlig revisor for foretakene. Finanstilsynet kontrollerte derfor deler av 2016-revisjonen for disse revisjonsklientene for å vurdere om forhold som var avdekket, var fulgt opp.

5.1 Inkassoforetaket - revisjon av 2016 regnskapet

Revisjonsberetningen

Revisjonsberetningen for 2016 ble avgitt 23. januar 2018. Signatur for endelige konklusjoner i revisjonsverktøyet er først signert av revisor den 20. februar 2018.

Revisor avga beretning med følgende forbehold:

- bokførte inntekter på grunn av manglende rapporteringsmuligheter fra inkassobehandlingssystemet.
- verdsettelse av programvare

I tillegg kommer følgende presiseringer:

- årsregnskap avlagt etter lovens frist
- vesentlig usikkerhet om fortsatt drift

Av årsregnskapet fremgår at tidligere balanseført utsatt skattefordel er kostnadsført i årsregnskapet for 2016. Verken ledelsens grunnlag for at et mindre beløp er aktivert for utvikling av foretakets programvare i 2016 eller revisors vurderinger fremgår av oppdragsdokumentasjonen. Det vises til revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 450 punkt 5.

Inkassovirksomheten ble lagt ned i 2017, før revisor avga revisjonsberetningen for 2016 i januar 2018. Styret beskrev i årsberetningen at inkassovirksomheten er nedlagt og at salg og avvikling av selskapet var under vurdering. Selskapet var på regnskapsdato 31.12.2016 et inkassoforetak og skulle ha fulgt særreglene for inkassoforetak.

Basert på ovenstående opplysninger skulle revisor ha vurdert, og dokumentert, forutsetningen om fortsatt drift nærmere. Finanstilsynet mener at revisor har brutt revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 570, særlig punkt 11.

Revisjon av hendelser etter balansedato

Regnskapet ble avlagt ett år etter regnskapsdato. Bekrivelsen i styrets beretning viser at det i 2017 var hendelser av stor betydning for regnskapsavleggelsen for 2016 da dette regnskapet først ble avgitt i januar 2018. ISA 560 punkt 6 - 9 oppstiller krav til revisjonshandlinger knyttet til hendelser som finner sted mellom balansedagen og datoen for revisjonsberetningen. Revisors oppfølging av disse kravene er mangelfull. Revisor har for eksempel ikke innhentet og vurdert etterfølgende regnskapsrapportering for 2017. Oppdatert uttalelse fra ledelsen er innhentet, men dette er en standarderklæring uten at foretakets spesifikke forhold og forholdet til sen regnskapsavgivelse er reflektert.

Aksjekapital

Egenkapitalen er ved utgangen av 2016 tapt. Forhøyelse av selskapets aksjekapital ble vedtatt i styremøte 30. november 2016. Forhøyelsen skulle skje ved konvertering av gjeld til morselskap og utgiftene skulle dekkes av selskapet. Endring av kapital er registrert i Brønnøysundregisteret 27. februar 2017 med ny kapital kr. 1 868 500. I tillegg ble det den 20. mars 2017 registrert en kapitalendring til ny kapital kr. 1 887 000.

Årsregnskapet for 2016 viser selskapskapital på kr. 1 850 000 og en ikke-registrert selskapskapital på kr. 1 336 500, slik at sum selskapskapital dekker opp store deler av udekket tap. Denne ikke-registrerte selskapskapitalen tilsvarer regnskapsført fordring på konsernselskap. Revisor har innhentet protokoll fra styremøte som viser at totalt mellomværende på kr. 536 500 skal konverteres ved en økning av aksjekapital til kr. 1 868 500 med overkurs opp til samlet tegningsbeløp på kr. 536 500. Dokumentasjon for revisors eventuelle kontroller eller vurderinger i forbindelse med egenkapitalen foreligger ikke.

På bakgrunn av oppdragsdokumentasjonen og tallene som er referert over, må Finanstilsynet konkludere med at revisor ikke har utført tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonshandlinger for å bekrefte selskapskapitalen. På bakgrunn av de foreliggende dokumenter mener Finanstilsynet videre at årsregnskapet er feil.

Finanstilsynets samlede vurdering

På bakgrunn av de feil og mangler Finanstilsynet har avdekket i oppdragene, mener Finanstilsynet at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for sin konklusjon ved avgivelse av beretning, herunder vurderingen av selskapskapitalen og vurderingen av fortsatt drift, samt hendelser etter balansedagen. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 punkt 6. Finanstilsynet anser bruddene som grove brudd på revisors plikter, både enkeltvis og samlet.

5.2 Regnskapsførerforetaket – revisjonen av 2016 årsregnskapet

Revisjonsberetningen for 2016 ble avgitt 23. januar 2018. Revisor har først signert for endelige konklusjoner i revisjonsverktøyet den 20. februar 2018.

Revisjonsberetningen

Revisjonsberetningen er avgitt med forbehold om verdsettelse av aksjepost i inkassoforetaket på kr. 800.000. Oppdragsdokumentasjonen inneholder ingen beskrivelse av revisors vurderinger knyttet til datterselskapets negative egenkapital. Også revisors vurdering av øvrige investeringer i datterselskap er mangelfull. Det vises til ISA 540.

Immaterielle eiendeler

Immateriell eiendel utgjør ni prosent av foretakets balanseverdi. Revisors vurderinger av eiendelen foreligger ikke. Det foreligger heller ikke andre revisjonsbevis som underbygger verdien. Siste års tallstørrelser for immaterielle eiendeler og varige driftsmidler stemmer ikke med regnskapsavleggelsen for 2015, verken beløpsmessig eller fordelingsmessig. Revisors handlinger knyttet til verdsettelse og presentasjon fremkommer ikke av oppdragsdokumentasjonen, heller ikke av årsregnskapet som er arkivert uten at revisors kontroll eller vurderinger fremgår. Det vises til ISA 540.

Kundefordringer

Kundefordringer økte unormalt i 2015. Revisor innhentet aldersfordelte saldolister for 2016 både i august 2017 og i januar 2018. Revisor har ikke testet saldolistene som begge viser at ca. kr. 4 millioner er utestående per 2016, men med noe ulike beløp og fordelinger. Revisor vurderte per august 2017 at avsetningen for ukurans var for lav og bokført beløp ble i årsregnskapet nedskrevet til kr 2.2 mill. Revisor har notert at det er foretatt "ekstra nedskrivning og tap i 2016 der deler av tap og nedskrivning skulle vært gjort i 2015". Det er ikke utført andre revisjonshandlinger for å redusere usikkerheten rundt kundefordringenes verdi. Revisor har opplyst at det ble gjort en grundig gjennomgang av kundefordringene per 31.12.2016. Finanstilsynet mener likevel at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som kan sannsynliggjøre at over kr. 2 millioner av gamle fordringer fra før 31.12.2016 fremdeles er i behold i januar 2018. Det er uklart om eller hvordan oppdragsansvarlig revisor har vurdert medarbeiderens mange nedtegninger i oppdragsdokumentasjonen om manglende oppfølging fra foretakets ledelse. Det vises til ISA 500 og 540.

Aksjekapitalen

Aksjekapitalen er tapt og det foreligger en vesentlig underbalanse. Styrets årsberetning henviser til at årsregnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift. *"Selskapets eiere har i møte besluttet å foreta emisjon så snart 2016 regnskap er godkjent, slik at egenkapital igjen blir positiv, samt kapital til videre drift og utvikling."*

Revisor kunne ikke fremlegge revisjonsbevis som grunnlag for den vurderingen som gjorde at revisjonsberetningen kunne avgis uten presisering av fortsatt drift. Under avsluttende revisjonshandlinger er det notert at *"Fortsatt drift 2017 er sannsynlig da årsregnskapet er ferdig jan. 2018"*. Revisor opplyser i tilsvaret at selskapet i juli 2018 gjennomførte en kapitalforhøyelse med kr 8 754 000, og at dette viser at eier gjennomfører løfter om gjeldskonvertering. Meldeplikt til Finanstilsynet utløses av den faktiske situasjonen. Finanstilsynet mener at det foreligger brudd på finanstilsynsloven § 3a.

Regnskapsavgivelsen

Revisor har ikke innhentet etterfølgende regnskapsrapportering for 2017 når regnskapet for 2016 avgis i januar 2018.

Regnskapet for 2017 er ikke levert per 15. februar 2019. Revisor har ikke sendt melding om dette til Finanstilsynet, jf. finanstilsynsloven § 3a.

Hendelser etter balansedato

ISA 560 punkt 6 - 9 stiller krav til revisjonshandlinger knyttet til hendelser som finner sted mellom balansedagen og datoen for revisjonsberetningen. Regnskapet ble avlagt ett år etter regnskapsdato. Styrets beretning viser at det i 2017 var hendelser av stor betydning for regnskapsavleggelsen for 2016 da regnskapet ble avgitt i januar 2018. Revisor har for eksempel ikke innhentet og vurdert etterfølgende regnskapsrapportering for 2017. Oppdatert uttalelse fra ledelsen er innhentet, men dette er en standarderklæring uten at foretakets spesifikke forhold og forholdet til sen regnskapsavgivelse er reflektert.

Risikostyringsforskriften

Regnskapsførerforetaket er underlagt "Forskrift om risikostyring og internkontroll". I henhold til forskriften § 10 skal styret innhente en bekreftelse fra revisor. Dersom foretaket ikke etterspør en slik bekreftelse, skal revisor ta opp forholdet i nummerert brev til foretaket, jf. revisorloven § 5-2, fjerde ledd jf. § 5-4. Revisor har i 2016, verken avgitt slik bekreftelse eller tatt dette opp med foretakets ledelse.

Finanstilsynets samlede vurdering

Heller ikke for regnskapsåret 2016 har revisor innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for sin konklusjon i revisjonsberetningen, herunder vurderingen av fortsatt drift på tross av at egenkapitalen er negativ og at revisor har tatt forbehold på en vesentlig post. Det foreligger flere brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 punkt 6, ISA 540 og ISA 560 punkt 6 - 9 samt ISA 570, og revisorloven § 5-2 fjerde ledd. Revisor har heller ikke overholdt sin rapporteringsplikt etter finanstilsynsloven § 3a. Finanstilsynet mener at bruddene både hver for seg og samlet er grove overtredelser av revisors plikter.

5.3 Holdingselskapet og konsolidert regnskap – revisjonen av 2016 regnskapet

Revisjonsberetningen

Revisjonsberetningen for 2016, datert 1. mars 2018, tar *"forbehold om regnskapets verdsettelse av konserninterne fordring pålydende kr 8 396 973. Datterselskapene er avhengig av å få tilført ny egenkapital. Styret opplyser at de planlegger gjeldskonvertering for å bedre egenkapitalen."*

Fordringene gjelder regnskapsførerselskapet og et annet datterselskap. Det er ikke forhold som gjør at Finanstilsynet kan legge til grunn at revisor har vurdert indikasjoner på nedskrivningsbehov for øvrige fordringer. Revisor har følgelig ikke revisjonsbevis som underbygger verdsettelsen av disse, herunder at nedskrivninger ikke er nødvendig. Det vises til ISA 500 punkt 6 og ISA 570 punkt 6 og 11.

Revisjonsberetningen omfatter også det konsoliderte regnskapet. Revisor kunne ikke fremlegge dokumentasjon for utført revisjonsarbeid knyttet til konsernregnskapet. Revisjonen av det konsoliderte regnskapet er følgelig ikke planlagt, gjennomført og konkludert i henhold til ISA 600.

Uenighet i teamet

Revisjonsmedarbeider har i konklusjonsfasen dokumentert *"uenighet i teamet"*. Dette omfatter: *"kostpris aksjer og fordringer er muligens overvurderte. Driftsselskapene taper jevnt med penger."* Uenigheten synes å gjelde overvurderte aktiva og likviditetsutfordringer. Revisors håndtering av revisjonsbevis og vurderinger knyttet til dette foreligger ikke, jf. ISA 220 punkt 16 - 18.

Hendelser etter balansedato

Regnskapet ble avlagt ett år etter regnskapsdato. Styrets beretning viser at det i 2017 var hendelser av stor betydning for regnskapsavleggelsen for 2016 da dette regnskapet ble avgitt i januar 2018. Revisor har for eksempel ikke innhentet og vurdert etterfølgende regnskapsrapportering for 2017. Oppdatert uttalelse fra ledelsen er innhentet, men dette er en standarderklæring uten at foretakets spesifikke forhold og forholdet til sen regnskapsavgivelse er reflektert. Det vises til ISA 560.

Finanstilsynets samlede vurdering

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis verken for investering i datterselskap og tilknyttede foretak eller for fordringer på foretak i samme konsern, eller for ledelsens forutsetning om fortsatt drift. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 220, ISA 500 punkt 6, ISA 560, ISA 570 punkt 6 og 11 og ISA 600.

Finanstilsynet mener at dette samlet er et grovt brudd på revisors plikter.

6 Stedlig tilsyn i mars 2018 – kontroll av andre oppdrag

Finanstilsynet kontrollerte revisjonen av årsregnskapet for 2016 for et forsikringsagentforetak og enkelte selskaper innen samme gruppe som De var oppdragsansvarlig revisor for. Finanstilsynet hadde tidligere stilt spørsmål ved revisors attestasjon av forsikringsagentforetakets klientmidler.

Finanstilsynet kontrollerte revisjonen av følgende foretak, med hovedvekt på vesentlige poster:

- [REDACTED] (regnskapsåret 2016)
- [REDACTED] (regnskapsåret 2016)

- [REDACTED] (regnskapsåret 2016)
- [REDACTED] (regnskapsåret 2016)
- [REDACTED] (regnskapsåret 2016)

6.1 [REDACTED] (forsikringsagentforetaket)

[REDACTED] er et foretak med konsesjon som forsikringsagentforetak.

Forsikringsagentvirksomhet er underlagt særregulering og offentlig tilsyn. Dette tilsier at revisor må ha særlig oppmerksomhet rettet mot at foretaket oppfyller kravene som gjelder for virksomheten uansett foretakets størrelse.

6.1.1 Særlovgivning og forståelse for forsikringsagentforetakets virksomhet

Finanstilsynets kontroll viste at revisor har hatt manglende oppmerksomhet mot den særlovgivning forsikringsagentforetaket er underlagt. I oppdragsdokumentasjonen er det notert "*ingen spesiallovgivning av betydning*". Dette er en alvorlig feilvurdering da revisjonsselskapet i november 2014 ble tilskrevet om behandling av klientmidler i forsikringsagentforetaket og om revisors manglende melding til Finanstilsynet i henhold til finanstilsynsloven § 3a. Revisor har i tilsvaret kommentert brevet av november 2014.

Revisors manglende oppmerksomhet rettet mot særlovgivningen gjør at revisor har sviktet:

- i fortsettelsesvurderingen, ved at denne ikke har inkludert og tatt hensyn til den kompetanse de bransjemessige og regulatoriske forholdene knyttet til foretakets virksomhet krever av revisor.
- i risikovurderingen og utformingen av revisjonshandlingene.
- i vurderingen av om forsikringsagentforetaket har oppfylt sine plikter etter lover og forskrifter av vesentlig betydning for årsregnskapet.

Dette har igjen ført til at revisor ikke har:

- avdekket at note for klientansvar mangler. Revisor har referert til at noteopplysning om bankinnskudd som viser at klientmidler ikke balanseføres. De særlige kravene til vurderinger, presentasjon og noteopplysninger om klientmidler var ikke oppfylt av foretaket.
- avdekket at foretaket har rapportert regnskapsinformasjon til Finanstilsynet uten å rapportere om etterfølgende regnskapsmessige endringer til tross for vesentlige endringer i regnskapstallene fra rapportering til endelig årsregnskap.
- ved at det ikke er vurdert om det foreligger rapporteringsplikt etter finanstilsynsloven § 3a, slik at Finanstilsynet har kunnet vurdere behovet for oppfølging av foretaket.
- i kontrollen av foretakets avstemming av klientmidler og ved ikke å ha vurdert om forsikringsagentforetakets behandling av og rapportering av klientmidler er i samsvar med de kravene foretaket er underlagt.
- ved ikke å etterspørre den årlige vurdering etter risikostyringsforskriften som forsikringsagentforetaket har plikt til å utarbeide.
- Revisors revisjonshandlinger knyttet til attestasjon ved rapportering av klientmidler er ikke dokumentert i revisjonsverktøyet. Av lagret underlagsmateriale fremkommer at revisor har bekreftet et annet beløp enn det klientkonto i banken viser. Revisor opplyste under tilsynet at kr. 1 000 000 feilaktig var ført til klientkonto. Revisor har attestert på den feilaktige rapporteringen til Finanstilsynet. Revisor mener å ha forholdt seg til klientmidler i henhold til fagsystemet i foretaket. Det fremkommer ikke av oppdragsdokumentasjonen, eller på annen måte, at

fagsystemet er kontrollert av revisor, eller at revisor har foretatt andre revisjonshandlinger for å verifisere foretakets klientmidler.

Revisors forståelse av virksomheten er grunnleggende for å oppnå nødvendig kvalitet i revisjonen. På bakgrunn av avdekkede mangler mener Finanstilsynet at revisor har hatt manglende oppmerksomhet rettet mot den særlovgivning foretaket er underlagt. Ved ikke å sette seg tilstrekkelig inn i særlovgivningen og sørge for å inneha kunnskap om fagsystemet og behandlingen av klientmidler i foretaket, har revisor brutt revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 250 særlig punkt 13 – 17 og ISA 315 punkt 11. Revisor har også brutt rapporteringsplikten etter finanstilsynsloven § 3a. Finanstilsynet mener at dette samlet er grovt brudd på revisors plikter.

6.1.2 Revisjonsbevis for vesentlige poster

Lønn

Lønn er en vesentlig kostnad for foretaket. Revisor har referert til testing i 2015, og kun foretatt en overordnet avstemming av følgeskriv til lønns- og trekkoppgaven. Revisor har ikke dokumentert en vurdering av kontrollmiljøet og om de kontroller han eventuelt har bygget på er egnet og uendret slik at rotasjon er mulig. Revisor har ikke foretatt kontroll av grunnlagsdata mot utbetalt lønn. Revisor har dermed ikke tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for lønn.

Aksjer og mellomværende med datterselskap

Datterselskapet [REDACTED] har negativ egenkapital etter flere år med underskudd. Aksjeposten er vurdert til kostpris med en beskrivelse av at foretaket antas å få overskudd i årene som kommer. Foretaket var besluttet avvirket, men i styrets beretning oppgis det at avtale med ny forsikringsleverandør er inngått fra 1. januar 2017. Revisor har ikke vurdert grunnlaget for antagelsen om overskudd ut over at den nye tipsagentavtalen er innhentet. Regnskapsrapporter med resultat for de første månedene i 2017 var ikke innhentet før avgivelse av revisjonsberetningen 30. juni 2017.

Revisor har ikke underbygget at foretaket ikke taper på mellomværende med datterselskapet. Det foreligger heller ikke dokumentasjon som viser at revisor har vurdert forholdet til datterselskapets trekk på konsernkonto. Datterselskapets årsregnskap viser en betydelig underbalanse, herunder en betydelig kassekredittgjeld. I revisjonsberetningen for datterselskapet presiserer revisor vesentlig usikkerhet om foretakets evne til fortsatt drift.

Revisor har ikke innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for verdsettelse av aksjer i og fordringer med datterselskaper.

Immaterielle eiendeler

Foretaket har en mindre utsatt skattefordel basert på underskudd til fremføring. Revisor opplyste under tilsynet at han ikke har gjort noe for å vurdere posten, men godtatt oppføringen da beløpet er under vesentlighetsvurderingen. Det samme gjelder varemerke hvor relevansen ikke er vurdert. For ikke-korrigert feilinformasjon som ikke hver for seg er vesentlig, er ikke ledelsens skriftlige vurdering innhentet. Hensett til foretakets økonomiske situasjon og postenes art skulle beløpene vært ført opp for en samlet vurdering i avslutningen av revisjonen, slik ISA 450 punkt 5 og 14 krever.

Bank - Konsernkontoordning

Bank er avstemt ved årsslutt og det er gitt opplysning om konsernkontoordning for [REDACTED] i noter til årsregnskapet. Under tilsynet kunne ikke revisor redegjøre for avtalen om konsernkontoordning, herunder hvilke foretak som er omfattet av ordningen og under hvilke beløpsmessige rammer. Revisor hadde ikke vurdert regnskapsmessig behandling. Bankens saldo med foretaket var presentert som mellomværende med bank, og ikke som mellomværende med konsernselskap slik som regnskapsreglene tilsier. Det var uklart hvilket konsernselskap som har avtalen med banken. Avtalt kredittbeløp er også uklart da beløpet varierte i to ulike noter til forsikringsagentforetakets årsregnskap (se under), og også avviker fra øvrige foretaks noteopplysninger. Den generelle beskrivelsen i oppdragsdokumentasjonen om at avtaler er gjennomgått angir ikke hvilke avtaler dette gjelder eller revisors vurdering.

I tilsvaret viser revisor til at konsernkontoavtalen ligger arkivert i kundedokumenter i fildelingssystemet. Under tilsynet fikk Finanstilsynet tilgang til mappen hvor det lå et signert tilbud fra 2010 om flerkonto-ordning med kreditttramme. Kredittrammen i dette tilbudet er lavere enn oppgitt i noteopplysninger. Etter tilsynet ba Finanstilsynet revisor om å oversende den avtalen som er inngått. Finanstilsynet mottok bare det signerte tilbudet. Det må derfor legges til grunn at revisor ikke har innhentet avtalen om kreditt med den rammen som er opplyst i noten.

Ifølge det signerte tilbudet fra 2010 er [REDACTED] flerkontoinnehaver. I tilbudet har banken redegjort for regnskapsmessig behandling av ordningen. Trekk og innskudd i konsernkontoordning skal reflekteres som fordring og gjeld til det konsernselskapet som står ansvarlig for ordningen. Det har ikke vært tilfelle i [REDACTED] noe som er et brudd på god regnskapsskikk. Revisor har ikke fanget opp dette og derfor heller ikke tatt opp forholdet med klienten.

Det fremkommer av årsregnskapene til [REDACTED] at [REDACTED] har en konsernkontoordning:

- [REDACTED] note 4: [REDACTED] har en konsernkreditt pålydende kr. 5 000 000. For denne kreditten er det stilt sikkerhet i kundefordringer og driftsmidler."
- [REDACTED] note 7: [REDACTED] er en del av [REDACTED] Gruppen har en konsernkreditt pålydende kr. 3 500 000. For denne kreditten er det stilt sikkerhet i kundefordringer og driftsmidler."
- [REDACTED] har en konsernkreditt pålydende kr. 3 500 000. For denne kreditten er det stilt sikkerhet i kundefordringer og driftsmidler."
- [REDACTED] har en konsernkreditt pålydende kr. 3 500 000. For denne kreditten er det stilt sikkerhet i kundefordringer og driftsmidler."

Under tilsynet forklarte revisor at mellomværende med bank var avstemt mot bankutskrifter. Konsernkontoordningen var ikke vurdert nærmere. Revisor kunne ikke redegjøre for samlet trukket kreditt, de enkelte foretaks mellomværender eller forholdet til de pantsatte verdier.

Feil presentasjon i årsregnskapet var ikke avdekket da regnskapsmessig presentasjon av ordningen ikke var vurdert. Revisor bekreftet under tilsynet at den regnskapsmessige presentasjonen av konsernkontoordningen ikke har vært i samsvar med gjeldende regnskapsregler, og at regnskapsmessig presentasjon av konsernkontoordningen måtte korrigeres.

Revisor har ikke opparbeidet seg nødvendig oversikt over gruppens kredittavtaler, jf. ISA 315 punkt 11 b (iv). Revisor har ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis som underbygget de opplysninger om konsernkontoordningen som er gitt i de ulike årsregnskap. En oversikt over pantsatte eiendeler er heller ikke innhentet og verifisert. Revisor har ikke avstemt regnskapsmessig behandling eller noteopplysninger mot foreliggende konsernkontoavtale, og heller ikke innhentet oppdatert avtale for konsernkontoordningen.

Finanstilsynets samlede vurdering

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for vesentlige poster. Dette er brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 punkt 6 og ISA 450 punkt 14. Finanstilsynet anser bruddene samlet som et grovt brudd på revisors plikter.

6.1.3 Nærstående parter

Finanstilsynets kontroll viste at oversikten over nærstående parter ikke var oppdatert. Revisor opplyste under tilsynet at han ikke hadde informert medarbeider om forhold revisor var kjent med. Revisor har konkludert med at husleie, leasing og leiekostnader belastet fra nærstående part synes å være riktig bokført med 12 måneders kostnad. Nivået/prisingen av disse nærståendetransaksjonene er ikke vurdert av revisor. Revisor anfører at kostnadene var høyere tidligere, men kunne ikke fremlegge revisjonsbevis for vurdering av transaksjoner på armlengdes avstand.

Finanstilsynet mener er at revisor ikke hadde tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis knyttet til nærståendetransaksjoner. Dette er brudd på revisorlovens § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 og ISA 550. Finanstilsynet anser bruddene som grove brudd på revisors plikter.

6.1.4 Hendelser etter balansedato

Revisor har ikke vurdert etterfølgende regnskapsresultater før avgivelse av revisjonsberetningen, heller ikke som ledd i revisjonen av hendelser etter balansedagen. Revisor opplyste under tilsynet at han normalt ikke innhenter styremøtoreferater. Han har heller ikke innhentet styremøtoreferater for dette foretaket, selv om det i året hadde vært både salg av aksjer samt avslutning og endring av sentrale forsikringsagentavtaler. Ledelsens fullstendighetserklæring inneholder kun standard tekst, og er ikke tilpasset for å inkludere forhold av interesse for revisor, gitt foretakets virksomhet og hendelser.

Manglende oppfølging av aktuelle hendelser av betydning for årsregnskapet som fremkommer etter balansedato og frem til avgivelse av revisjonsberetning, er brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 560. Finanstilsynet anser dette som et grovt brudd på revisors plikter.

6.1.5 Oppdragsansvarlig revisors involvering

Revisjonsberetningen for 2016 er datert 30. juni 2017. Medarbeider "signerte ut" for endelig konklusjon på regnskap/bokføringsregler, årsberetning og revisjonsberetning 6. juli 2017. Finanstilsynet legger derfor til grunn at revisors beretning er datert før avsluttende revisjonshandlinger er foretatt og før oppdragsansvarlig revisor har gjennomgått revisjonen.

Revisjonsdokumentasjonen viser at oppdragsansvarlig revisor "signerte ut" oppdragsarkivet 12. mars 2018, det vil si mens Finanstilsynet var på inspeksjon. Ut over dette viser ikke revisjonsdokumentasjonen om oppdragsansvarlig revisor har vært involvert i revisjonen, eller hva han eventuelt har vurdert før revisjonsberetningen ble avgitt. Uavhengig av revisjonsteamets kompetanse og kapasitet må oppdragsansvarlig revisor involvere seg på et tidspunkt hvor det vil være mulig å påvirke og eventuelt korrigere revisjonsutførelsen. Når oppdragsansvarlig revisor ikke forholder seg til revisjonsverktøyet og ikke sørger for å informere medarbeider i de uformelle teammøter, øker risikoen for at ikke alle vesentlige problemstillinger hensyntas og at det ikke innhentes tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis.

Revisors involvering i oppdraget og oppfølging av revisormedarbeidere er etter Finanstilsynets vurdering mangelfull og lite tidsriktig. Finanstilsynet mener at revisor har brutt revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 15 - 17. Finanstilsynet anser dette som et grovt brudd på revisors plikter.

6.2 [REDACTED]

6.2.1 Revisors forståelse av virksomheten

Foretaket er datterselskap av [REDACTED]. Selskapet driver forsikringsagentvirksomhet som er underlagt lov om forsikringsformidling. Loven skiller mellom registreringsplikt og konsesjonsplikt.

[REDACTED] har inngått avtale med ny forsikringsleverandør fra januar 2017. Det fremkommer ikke av revisjonsdokumentasjonen at revisor har vurdert om endring av foretakets agentavtale har betydning i forhold til forsikringsformidlingsloven, herunder om det har inntrådt konsesjonsplikt.

Med noen få unntak består dokumentasjonen av revisors forretningsforståelse, risikovurderinger, rutinebeskrivelser og kontrollvurderinger av korte beskrivelser kopiert fra tidligere år, og uten oppdatering for å reflektere gjeldende situasjon. For eksempel viser innledende revisjonshandlinger til en jevn økning i omsetningen siden starten og er ikke oppdatert. Kun en meget overordnet regnskapsanalyse for 2016 er oppdatert i mai 2017.

Finanstilsynet mener at revisor har brutt revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 250 og ISA 315 punkt 11.

6.2.2 Fortsettelsesvurdering

Fortsettelsesvurderingen for 2016 er utført av medarbeider i revisjonsverktøyet 19. desember 2016 og først godkjent av oppdragsansvarlig revisor 12. mars 2018, det vil si under det stedlige tilsynet. Under vurdering av kundens integritet er det skrevet at "*Vi kjenner eier av selskapet gjennom flere år. Vi oppfatter integritet som svært tilfredsstillende.*"

Egenkapitalen var tapt ved utgangen av forrige regnskapsår og usikkerhet om fortsatt drift er presisert av revisor. Hvilke krav revisor stilte i denne sammenheng og hvilke andre forhold revisor eventuelt vurderte som grunnlag for konklusjonen om å fortsette som revisor, fremgår ikke av revisjonsdokumentasjonen. Revisor har ikke godtgjort at foretakets situasjon er fulgt opp etter avgivelse av revisjonsberetning for 2015, datert 20. juni 2016.

Det foreligger ingen dokumentasjon eller annet grunnlag som viser at revisor har utført en rettidig og konkret fortsettelsesvurdering hvor revisor blant annet har fulgt opp tidligere presiseringer. Rettidig og konkret fortsettelsesvurdering er spesielt viktig i en situasjon hvor det kan være risiko for at foretaket kan bli drevet for kreditorenes regning, slik som her. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 og ISA 220.

6.2.3 Revisjonsbevis for vesentlige områder

Inntekter og kundefordringer

I følge revisors beskrivelse har foretaket to typer salg med to forskjellige rutiner og kontroller. Beskrivelse av selskapets rutiner og kontroller knyttet til salg er begrenset.

Det foreligger en kort beskrivelse av at nye forsikringskunder blir registrert i forsikringsselskapets system og at foretaket månedlig får overført vederlag basert på innbetalt premie. Videre er det beskrevet mottak av månedlige avregninger og avstemming av bokført provisjonsinntekt mot bank.

Revisor har ikke vurdert om selskapet oppfyller kravene til forsikringsagentvirksomhet i lov om forsikringsformidling kapittel 7. I følge oppdragsdokumentasjonen har revisor valgt å foreta totalavstemming på de områdene der dette er mest hensiktsmessig. For øvrige deler av revisjonen har revisor bygget på test av intern kontroll. Det er oppgitt at to måneder er testet og at provisjonsavregningen kommer fra forsikringsselskapet. Dokumentasjon for beskrevne revisjonshandlinger foreligger ikke.

For kundefordringer fremgår det av oppdragsdokumentasjonen at revisor har kontrollert innbetalinger per 23. februar 2016. Det fremgår at 88 prosent er betalt og det er notert at "*avsetning tap anses derfor ikke nødvendig*", slik at resultatet er tilfredsstillende. Teksten er ikke relevant for 2016-revisjonen. Likevel er den kvittert ut som utført av medarbeider i mai 2017.

En vurdering av gamle fordringer i kundereskontroen foreligger ikke. I utdrag fra kundereskontro med åpne poster per mai fremgår en større ubetalt fordring på [REDAKERT]. Om rutinen fra forsikringsselskapet er som beskrevet, burde beløpet vært avregnet for lengst. Denne ene fordringsposten alene utgjør 47 prosent av totalkapitalen og overstiger revisors vesentlighetsgrense. Finanstilsynet fant heller ikke en vurdering av det faktum at eldre beløp fremdeles er utestående.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for foretakets inntekter og for verdsettelsen av kundefordringer.

Lønnskostnader

Lønninger er en vesentlig post i årsregnskapet. I oppdragsdokumentasjonen fremgår det at "*kontroll bokføring lønn*" ble testet i 2014 og at kontrollen kan rulleres til 2017 ved tilfredsstillende resultat og uten endringer i rutinen. Det fremgår videre at "*kontrollen ivaretas av kompetente personer*". En

beskrivelse av den omtalte kontrollen eller utført kontrolltesting fremgår ikke. Under substanshandlinger er det foretatt totalavstemminger av lønn mot opplysningene i følgeskrivet samt gjennomgang av avstemminger for feriepenger, skattetrekk og arbeidsgiveravgift.

Revisor har ikke dokumentert en vurdering av kontrollmiljøet og om de kontroller han eventuelt har bygget på er egnet og uendret slik at rotasjon er mulig. Revisor har ikke foretatt kontroll av grunnlagsdata mot utbetalt lønn. Revisor har dermed ikke tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for lønn.

Konsernkontoordning

Se beskrivelse over i punkt 6.1.2 vedrørende manglende oppfølging i forhold til avtale og feil ved presentasjon i årsregnskapet.

Finanstilsynets samlede vurdering

Revisor har ikke innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for de overfor nevnte vesentlige områdene. Dette er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 500 punkt 6. Finanstilsynet anser bruddene samlet som grovt brudd på revisors plikter.

6.2.4 Fortsatt drift

Årsregnskapet 2015 viste underskudd og tapt egenkapital. Revisjonsberetningen inneholdt en presisering om at aksjekapitalen er tapt, men at forholdet ikke hadde betydning for konklusjonen om regnskapet. Styrets beretning ga informasjon om at det ble arbeidet med ulike løsninger for å ivareta selskapets videre drift, men at strukturendring ikke ville være på plass før andre halvår 2016. I styrets årsberetning for 2016 informerer styret at det i 2016 vedtok å avvikle driften i selskapet og at det er forhandlet om salg eller samarbeid. Det opplyses videre at avtale med ny forsikringsleverandør er inngått med virkning fra og med 1. januar 2017. Revisjonsberetningen for 2016 ble avgitt 30. juni 2017, og inneholdt et avsnitt "*Vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift*", hvor det ble gjort oppmerksom på tap på kr. 1.2 mill., at kortsiktig gjeld oversteg samlede eiendeler med kr. 1,3 mill. per 31. desember 2016, samt en henvisning til noteinformasjon og til styrets årsberetning.

Risikooversikten i oppdragsdokumentasjonen angir at evne til fortsatt drift må vurderes, og det er notert "*Handlingsplan fra styret?*". En kopi av avtalen Samarbeidsavtale/Tipsagentavtale fra oktober 2016, inngått med virkning fra 1. januar 2017, foreligger i oppdragsarkivet. Revisor har innhentet en standard fullstendighetserklæring. Ved avsluttende revisjonshandlinger er følgende notert: "*Vi er informert om forhold av betydning, og anser det derfor ikke nødvendig å innhente styreprotokoller.*" "*Selskapet fortsetter å gå med stort underskudd. Selskapet har kontroll på situasjonen. Forutsetningen for fortsatt drift anses å være tilstede.*"

Revisors dokumenterte vurdering og grunnlag for revisors konklusjon er mangelfull. Blant annet er ikke budsjetter mv. innhentet. Dette er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 570. Revisors involvering i og oppfølging av foretakets forutsetning om fortsatt drift ved utarbeidelsen av regnskapet har, etter Finanstilsynets vurdering, vært både mangelfull og ikke tidsriktig, jf. punktet under.

6.2.5 Oppdragsansvarlig revisors involvering

Det fremgår av oppdragsdokumentasjonen at oppdragsansvarlig revisor ikke har foretatt en tidsriktig gjennomgang av årsregnskapet og revisjonsdokumentasjonen. I revisjonsverktøyet har oppdragsansvarlig revisor signert for gjennomgang av sentrale forhold knyttet til fortsettelsesvurdering for 2016, planlegging og konklusjoner under tilsynet den 12. mars 2018, som er vel 8 måneder etter datoen på revisjonsberetningen.

Dette er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 220 punkt 8 samt punkt 15 - 17. Finanstilsynet anser dette som et grovt brudd på revisors plikter.

6.3 Morselskapet: [REDACTED]

[REDACTED] eier 100 % av [REDACTED] og det nye [REDACTED]

Det utarbeides ikke konsernregnskap. Finanstilsynet kontrollerte utvalgte deler av revisjonen av årsregnskapet for 2016.

6.3.1 Revisjonsbevis for vesentlige poster

Verdsettelse av investering i datterselskaper

Investeringene i datterselskaper utgjør etter foretatte nedskrivninger mer enn 40 prosent av de samlede eiendelene.

Verdien av investeringen i [REDACTED]

Verdien av investeringen er oppført til et langt høyere beløp enn datterselskapets bokførte egenkapital. Revisors vurdering er ikke dokumentert. Revisor har sagt seg enig i at dokumentasjonen er svak, men anfører at han har sett hen til at en mindre aksjepost i foretaket ble kjøpt fra en tidligere sentral medarbeider i foretaket til en pris som verdsetter selskapet til omtrent tre ganger bokført verdi. Revisor mener også at resultatet i 2016 var et unntaksår og at svekkelsen av egenkapital derfor er forbigående. Finanstilsynet mener likevel at revisor skulle ha foretatt en mer omfattende vurdering av fremtidige kontantstrømmer. Kjøp av en mindre aksjepost fra en tidligere medarbeider underbygger ikke den totale verdien av selskapet. Resultatene for tidligere år viser en negativ utvikling. Revisor har ikke fremlagt revisjonsbevis som underbygger bokført verdi, jf. ISA 540.

Investeringen i datterselskapet [REDACTED] ble nedskrevet til kr. 0 i 2015-årsregnskapet. [REDACTED] hadde da tapt aksjekapitalen og hadde opparbeidet seg en betydelig underbalanse på vel kr. 5 millioner. Årsregnskapet for 2016 viser at gjeld sikret ved pant er kr. 4,7 millioner. Under vurderingen av fortsatt drift viser styret for 2016 til avtale om salg av selskapet. Datterselskapet har ikke vært i drift og sa fra seg konsesjon som regnskapsførerselskap i januar 2016. Revisor har i [REDACTED] revisjonsberetning opplyst om vesentlig usikkerhet om fortsatt drift.

I tilsvaret anfører revisor at morselskapet ikke har solgt datterselskapet. Når det foreligger avtale om salg og situasjonen i datterselskapet er slik som beskrevet over, må revisor vurdere hvilken betydning avtalen kan få for morselskapet. Finanstilsynet har ikke grunnlag for å legge til grunn at dette er gjort.

Investeringen i nye [REDACTED] er nedskrevet i året da det er åpnet konkurs i dette foretaket som overtok regnskapsførervirksomheten i [REDACTED]

Finanstilsynets samlede vurdering Det fremkommer ikke av oppdragsdokumentasjonen at revisor har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis knyttet til verdien av morselskapets investeringer i de kontrollerte datterselskapene. Under tilsynet kunne ikke revisor legge fram revisjonsbevis verken i form av egne vurderinger eller dokumentasjon på ledelsens verdivurdering av morselskapets investering i datterselskapene. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 punkt 6, ISA 315, ISA 330 punkt 6 og ISA 540 punkt 6.

6.3.2 Nærståendetransaksjoner og mellomværende med nærstående

Under henvisning til at det ikke er plikt til å føre konsernregnskap, opplyste revisor under tilsynet at det ikke er utarbeidet en særskilt oversikt over virksomhetenes og de nærstående parters mellomværende, eller transaksjoner mellom tilknyttede selskaper.

Fordring på eiers enkeltpersonforetak

Mellomværende mellom [redacted] og eiers enkeltpersonforetak [redacted] utgjør 47 prosent av sum eiendeler.

Av note til årsregnskapet for årene 2015 og 2016 fremkommer at det er ytt lån til hovedaksjonær [redacted] enkeltpersonforetak. Noten for 2016 angir: [redacted] har ytt lån til fordel for det felles kontrollerte selskapet [redacted] som utgjør kr 4.357.583. Lånet vil bli tilbakebetalt når likviditeten tilsier det. Det er beregnet renter." Fordringen er presentert som omløpsmiddel. Til tross for teksten i noten, fremgår det av årsregnskapet for 2016 at renter ikke er beregnet og inntektsført. I fildelingsmappen er det arkivert en kopi av kontoutskrift fra hovedbok som viser årets bevegelser på fordringskontoen. Flere transaksjoner i løpet av året, benevnt med "lån" og "overført", har medført at mellomværendet er økt med kr. 730 000 i 2016.

Revisor har ikke foretatt en selvstendig vurdering av mellomværendet med [redacted] og eiers enkeltpersonforetak i 2016, herunder økningen på kr 730.000 i året. Låneavtale forelå ikke. Revisor fremholdt under tilsynet at eier på bakgrunn av eierskapet til eiendommen [redacted] har verdier, men manglet likvider. I tilsvaret anfører revisor at lånet ved etablering i 2011 var innenfor fri egenkapital, at det var stilt betryggende sikkerhet, og at det fortsatt (per 31.12.2016) er innenfor fri egenkapital. Revisor har ikke fremlagt dokumentasjon som viser situasjonen ved tidspunktet for låneopptak. Finanstilsynet mener at revisor i 2016 uansett skulle ha vurdert årets endringer av lånets størrelse, renteberegning og andre forhold av betydning for den regnskapsmessige behandling opp mot låneavtale. Også skattemessig behandling skulle ha vært vurdert da økning av saldo på eksisterende lån samt videreføring eller forlengelse av forfalte lån til aksjonær som hovedregel skal behandles som utbytte.

Revisor har ikke revisjonsbevis for regnskapsinformasjonen knyttet til fordringen, herunder verdsettelse og renteinntekter. Han har heller ikke påpekt i nummerert brev at overføringer til eier kan være i lovstridig og medføre ansvar for styret og daglig leder, jf. revisorloven § 5-2 fjerde ledd.

Husleie

Flere tilknyttede selskaper leier lokaler av eiers enkeltpersonforetak. Revisor opplyser at han ikke har foretatt en vurdering av om husleien er markedsbasert, jf. armlengdes prinsipp. Det fremgår av oppdragsdokumentasjonen til [redacted] (se punkt 6.4) at leiens størrelse har vært diskutert. Det er dokumentert at "en mulig kilde til uenighet innad i selskapet er at de leier lokaler av hovedaksjonær på [redacted] Tidligere [redacted] mente at husleia her ligger i overkant av hva

som er rimelig, men det har ikke utartet seg til noen stor sak. Vi ser derfor ikke på dette som noen risikofaktor eller sak som påvirker vår revisjon".

Det fremstår som klart for Finanstilsynet at revisor skulle ha foretatt nærmere undersøkelser for å fastslå hvorvidt husleien er markedsmessig, eller om det kan innebære overføring av midler fra aksjeselskapene til eier.

Finanstilsynets samlede vurdering

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for transaksjoner med nærstående, herunder mellomværender ved årsslutt. Det er brudd på revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 500 punkt 6 og ISA 550.

6.3.3 Immateriell eiendel

Morselskapets regnskap inneholdt en mindre immateriell eiendel. Revisor kunne ikke forklare merkevarens relevans eller bakgrunnen for den opprinnelige verdsettelsen. Revisor anførte i oppsummeringen ved avslutningen av tilsynet at vesentlighetsgrensen var lagt til grunn, slik at han ikke hadde vurdert den immaterielle eiendelen. Etter Finanstilsynets syn tilsier arten av eiendelen at revisor uansett skulle ha fulgt den opp for relevans. Merkevarer som art er av særlig interesse i dette morselskapet, hvor det har vært virksomhetsendringer. Revisors profesjonelle skepsis tilsier at revisor foretar et minimum av revisjonshandlinger når det foreligger immaterielle eiendeler. Finanstilsynet mener at beløpet uansett skulle vært ført til observasjon for eventuell korrigerende i henhold til ISA 450 punkt 11.

Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 450 punkt 11.

6.3.4 Arkivering av oppdragsdokumentasjon

Revisjonsberetningen er datert 30. juni 2017. Alle filer og oppdragsdokumentasjon er arkivert mellom 10. og 12. juli 2017.

Dokumentasjonen i revisjonsverktøyet fremstår å være en kopi fra tidligere år med generelle og til dels utdaterte beskrivelser av foretakene. I oppdragsdokumentasjonen henvises det flere steder til 2014. Flere av de underliggende arbeidspapirer vedrører ikke 2016-revisjonen. Eksempelvis er det beløpshenvisninger som ikke tilhører dette regnskapet. I oppdragsdokumentasjonen for årene 2015 og 2014 fant Finanstilsynet eksakt samme beløp og beskrivelser som i 2016-dokumentasjonen.

Dokumentasjonen er på flere vesentlige punkter så mangelfull at Finanstilsynet ikke har holdepunkter for å legge til grunn at revisor har utført revisjonshandlinger, jf. punkt 6.3.1-6.3.3. Dette er brudd på revisorloven § 5-3, § 5-2 andre ledd, jf. ISA 230. Dette anses som et grovt brudd på revisors plikter.

6.3.5 Finanstilsynets overordnede vurdering av revisjonen av morselskapet

På bakgrunn av de brudd Finanstilsynet har avdekket i dette revisjonsoppdraget, må Finanstilsynet konkludere med at revisor ikke har hatt tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for sin konklusjon ved avgivelse av beretning. Dette er et grovt brudd på revisors plikter.

6.4 [REDAKERT]

Finanstilsynet gjennomgikk utvalgte deler av revisjonen.

[REDAKERT] som er et datterselskap av [REDAKERT] eide 90 prosent av aksjene i [REDAKERT]. Aksjene i [REDAKERT] ble overdratt til [REDAKERT] i 2015 slik at [REDAKERT] ble eier av samtlige aksjer i [REDAKERT] hadde autorisasjon som regnskapsførerselskap. Foretakets kapital var tapt ved årsavslutningen av 2015. Virksomheten i [REDAKERT] ble overført til et nystiftet datterselskap av [REDAKERT] "nye" [REDAKERT] (som fikk konsesjon som regnskapsførerselskap i begynnelsen av 2016).

[REDAKERT] autorisasjon som regnskapsførerforetak opphørte etter styreleders slettemelding til Finanstilsynet i januar 2016. Styreleder og eier av morselskapet [REDAKERT] signerte på styrets beretning for begge årene 2015 og 2016 med teksten [REDAKERT] *er et autorisert regnskapsførerselskap som tilbyr tjenester....*". Styrets årsberetning for 2015 er datert 21. juni 2016, og styrets årsberetning for 2016 er avgitt med dato 30. juni 2017. Da selskapets autorisasjon var opphørt i januar 2016 er opplysningen om at det er autorisert regnskapsførerselskap åpenbart feil.

Negativ egenkapital i [REDAKERT] var i overkant av 5 millioner ved årsslutt i 2015 og hadde økt til knappe 5,5 millioner kroner ved årsslutt 2016. I begge årsberetningene er styrets anbefaling til generalforsamlingen driften innstilles fra årsslutt. I årsberetningen for 2016 opplyses det at *"styret har besluttet å selge selskapet og det er gjort avtale med et regnskapsfirma om kjøp av selskapet"*. Begge årsregnskapene er avlagt under forutsetningen om fortsatt drift.

Revisjonsutførelsen

Revisor hadde inntatt en presisering knyttet til fortsatt drift i revisjonsberetningen både for 2015 og 2016. Finanstilsynet bemerker følgende:

2015

Til tross for underbalanse på mer enn kr. 5 mill. og at regnskapsførervirksomheten er overført til et nytt foretak, ble årsregnskapet for [REDAKERT] avlagt av styret under forutsetning om videre drift.

Av risikovurderingshandlingene utført av medarbeider 22. februar 2016, fire måneder før revisjonsberetningens dato, fremgår følgende; *"Selskapets driftsinntekter er halvert, samme gjelder varekostnaden. Selskapet dunderer i underskudd og EK er tapt. Fortsatt drift synets ikke å være aktuelt. Driften i selskapet stopper 31.12.2015 "*.

Det er ikke dokumentert hvilke revisjonshandlinger og vurderinger revisor foretok ved transaksjoner mellom nærstående foretak i 2015 eller ved avleggelsen av revisjonsberetning til 2015-regnskapet den 21. juni 2016. Finanstilsynet finner ingen relevante kommentarer eller referanser ved de avsluttende revisjonshandlinger i revisjonsverktøyet. Den generelle teksten er likelydende med tidligere år og inneholder ikke års-spesifikk informasjon og navnet på revisjonsklienten er ikke oppdatert. Revisor opplyste under tilsynet at han ikke har gitt medarbeider informasjon om at det tidligere [REDAKERT] hadde endret navn til [REDAKERT] og at det var etablert et nytt aksjeselskap med [REDAKERT] som foretaksnavn. Oppdragsdokumentasjonen inneholder en standardisert tekst om at det ikke er nødvendig å innhente styremøtereferat, men uten at det er dokumentert eller på annen måte sannsynliggjort at det er gjort konkrete vurderinger ut i

fra foretakets situasjon, verken fra foretakets eller revisors side. Oppdragsdokumentasjonen underbygger oppfatningen om at revisor ikke har gjennomgått revisjonsfilen.

Under tilsynet kunne ikke revisor redegjøre for hvordan han i løpet av 2016 fulgte opp foretakets virksomhet. Revisor opplyste at det ikke er skrevet nummerert brev til foretakets ledelse i henhold til revisorlovens § 5-2 fjerde ledd. At det ikke er sendt nummerert brev til tross for medarbeiderens beskrivelse under risikovurderingshandlingene, støtter opp under Finanstilsynets konklusjon om at revisor ikke har vært tilstrekkelig involvert i revisjonen.

Det er heller ikke rapportert til Finanstilsynet at egenkapitalen er tapt i henhold til finanstilsynsloven § 3a.

2016

Det var ikke opprettet et oppdragsarkiv for revisjonen av foretaket for regnskapsåret 2016. Finanstilsynet har heller ikke fått fremlagt annen dokumentasjon som viser hvilke vurderinger revisor har foretatt og på hvilket grunnlag. Årsregnskapet 2016 fremstår for Finanstilsynet som urevidert.

Revisjonsberetningen for 2016 er datert 30. juni 2017, og det ble også dette år henvist til årsberetningen. Revisjonsberetningen beskrev vesentlig usikkerhet knyttet til fortsatt drift og at virksomhetens kortsiktige gjeld oversteg samlede eiendeler med kr. 5 442 882, men at dette forholdet ikke hadde betydning for konklusjonen om regnskapet.

Revisor opplyste under tilsynet at det ikke er skrevet nummerert brev i henhold til revisorloven § 5-2 fjerde ledd. Det foreligger heller ikke annen informasjon som viser at revisor har kommunisert med selskapets ledelse om fortsatt drift. Finanstilsynet legger til grunn at revisor har fortsatt å stole på ledelsens forutsetning om salg, og følgelig ikke har fulgt opp virksomheten i løpet av året.

Finanstilsynet må på denne bakgrunn legge til grunn at revisors manglende oppfølging har medvirket til videre drift av foretaket på kreditors regning.

Konsernkontoordning

Se beskrivelse over i punkt 6.1.2.

Finanstilsynets samlede vurdering

På bakgrunn av gjennomgangen må Finanstilsynet konkludere med at det ikke er utført revisjon som kan underbygge revisjonsberetningen for 2016. Det er videre betydelige mangler ved revisjonsutførelsen for 2015. Revisor mangler tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for sin konklusjon i revisjonsberetningen. Det foreligger brudd på revisorloven § 5-2, annet ledd, jf. ISA 200 og ISA 500 punkt 6. Finanstilsynet anser bruddene som grove brudd på revisors plikter, både hver for seg og samlet.

6.5

(det nye selskapet med samme navn som [redacted] hadde hatt tidligere) ble stiftet 10. desember 2015 som et heleid datterselskap av [redacted] fikk konsesjon som regnskapsførerselskap i begynnelsen av 2016. Regnskapstørrevirksomheten til [redacted] ble da overført til dette foretaket. Det ble begjært oppbud på grunn av manglende

betalingsevne og insolvens og [REDAKERT] ble tatt under konkursbehandling 7. november 2016 etter vel ti måneders drift. Som følge av konkurseråpningen ble foretakets autorisasjon som regnskapsførerselskap tilbakekalt i 2017.

Revisor hadde ikke var opprettet en mappe i revisjonsverktøyet for dette foretaket. Revisor har heller ikke rapportert til Finanstilsynet i henhold til finanstilsynsloven § 3a. På denne bakgrunn legger Finanstilsynet til grunn at det ikke er utført noen revisjonshandlinger.

Revisor var kjent med at foretaket drev autorisasjonspliktig regnskapsførervirksomhet og at virksomheten var underlagt særlovgivning og offentlig tilsyn. Senest da foretaket gikk konkurs skulle revisor har rapportert til Finanstilsynet.

Finanstilsynet mener at revisor har brutt sin rapporteringsplikt etter finanstilsynsloven § 3a.

7. Mangler ved oppdragsdokumentasjonen – samlet vurdering

Det følger av revisorloven § 5-3 første ledd første punktum at revisor skal kunne dokumentere hvordan revisjonen er planlagt og gjennomført, herunder hvilke revisjonsbevis som er innhentet, samt resultatet av revisjonen på en måte som er tilstrekkelig til å kunne underbygge og etterprøve revisors konklusjoner. For at dokumentasjonen skal kunne gi grunnlag for å kontrollere kvaliteten på revisjonen, må den vise hvilke handlinger som er utført på hvilket tidspunkt, hvilke vurderinger som revisor har gjort samt hvilke konklusjoner som er trukket, og som dermed har dannet grunnlaget for revisjonsberetningen. Dokumentasjonskravet gjelder på ethvert stadium i revisjonen, jf. Ot. prp. nr. 75 (1997-98) side 44. Revisorloven § 5-3 utfylles av god revisjonsskikk, jf. revisorloven § 5-2 andre ledd, og dermed også av de bransjefastsatte revisjonsstandardene, særlig ISA 230 punkt. 8.

Kravene til oppbevaring følger av revisorloven § 5-5 og revisorforskriften § 5-1. Dokumentasjonen for hvert oppdrag skal organiseres og oppbevares slik at den kan knyttes til hvert enkelt oppdrag, og slik at den kan fremlegges i en form som muliggjør etterkontroll. Oppbevaringen skal skje betryggende. I likhet med revisorforskriften § 5-1, krever ISA 230 punkt 14 - 16 at dokumentasjonen for et revisjonsoppdrag skal sammenstilles i et (komplett) "oppdragsarkiv".

I alle de kontrollerte oppdragene var dokumentasjonen mangelfull. Revisors dokumentasjon var delvis lagret i revisjonsverktøyet (Descartes) og delvis i form av filer i et fildelingssystem på serveren. Enkelte arbeidspapirer er lagret i fildelingsverktøyet. Det mangler i stor grad referanser til arbeidspapirer og lagret materiale, og det er ikke mulig å kontrollere i hvilken grad oppdragsansvarlig revisor har vært involvert.

Foreliggende dokumentasjon ga i liten utstrekning grunnlag for å konkludere med at foreligger tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis. Beskrivelsene av utførte revisjonshandlinger og tilhørende konklusjoner i oppdragsdokumentasjonen var svært kortfattede og generelle og dokumentasjonen var vanskelig å etterprøve. Videre fant Finanstilsynet flere eksempler på at beskrevne handlinger ikke var dokumentert utført, eller at referansen ikke var gjeldende.

I oppdrag hvor det ikke var benyttet medarbeider, avdekket Finanstilsynet at revisjonsverktøyet innhold ikke var oppdatert. Oppdragsansvarlig revisor hadde signert for utførelse og godkjenning på

en kopi fra tidligere år. Når Finanstilsynet i tilnærmet alle revisjonsfiler finner generelle beskrivelser, henvisninger til tidligere årstall, tidligere års tallstørrelser og mangler i det gjeldende regnskapsårs situasjon, fremstår det som klart at oppdragsdokumentasjonen er en kopi fra tidligere år.

Når det ikke fremkommer av oppdragsdokumentasjonen, og det heller ikke på annen måte blir sannsynliggjort, at revisor har utført revisjonshandlinger, må Finanstilsynet legge til grunn at handlingene ikke er utført. Selv om revisor skulle ha foretatt revisjonshandlinger, er dokumentasjonsmangler i seg selv et brudd på revisorloven.

Dokumentasjon av oppdragsutførelsen er en viktig del av revisjonen, og helt avgjørende for at Finanstilsynet skal kunne kontrollere revisors arbeid. Finanstilsynet mener at dokumentasjonen er mangelfull i alle gjennomgåtte oppdrag og på flere vesentlige punkter i revisjonen. Dette er brudd på revisorloven § 5-3 og § 5-2 andre ledd, jf. ISA 230. Finanstilsynet anser bruddene samlet som en grov overtredelse av revisors plikter.

8 Finanstilsynets vurdering av vedtak om tilbakekall av godkjenning

8.1 Vilkåret om "grovt" eller "gjentatte" overtredelser av revisors plikter

Som beskrevet i punkt 2 er det et grunnleggende vilkår for tilbakekall etter revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2 at det foreligger en eller flere overtredelser av revisors plikter etter lov eller forskrift. Overtredelsene må være "grove" eller "gjentatte".

Det fremgår av punktene 4 – 7 at De har overtrådt en rekke plikter som følger av lov eller forskrift. Det fremgår videre av de samme punktene at flere av overtredelsene er å anse som grove, enten hver for seg eller samlet.

Selv om pliktbruddene ikke skulle være grove, enkeltvis eller samlet, er omfanget av feil og mangler i oppdragsutførelsen så stort at det alternative vilkåret om "gjentatte ganger" uansett er oppfylt.

Finanstilsynet mener at både vilkåret om "grove" og "gjentatte" brudd på revisors plikter er oppfylt.

8.2 Skikkethetsvurderingen

Det er videre et vilkår for tilbakekall at overtredelsene medfører at revisoren må anses "uskikket" til å være godkjent revisor.

Lovens forarbeider gir liten veiledning med tanke på hvilke forhold som skal tillegges vekt i en uskikkethetsvurdering etter revisorloven. Finanstilsynet legger til grunn at det må gjøres en samlet vurdering av de feilene og manglene som er avdekket, og om revisor har forståelse for hva revisorrollen innebærer

Tilsynet avdekket at De i en rekke tilfeller ikke har tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for Deres konklusjoner i avgitte revisjonsberetninger. At revisor har tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for vesentlige poster i regnskapet, er helt nødvendig for å kunne ivareta rollen som uavhengig kontrollør av regnskaper. Dette gjelder alle oppdrag, og i særlig grad ved revisjon av virksomheter som lovgiver har ansett som så samfunnsviktige at de er underlagt

konsesjon og tilsyn fra offentlig myndighet. Lovgiver har ansett inkassovirksomhet, regnskapsførervirksomhet, advokatvirksomhet og forsikringsformidling med behandling av klientmidler som så viktig at de er underlagt særskilt regulering. Det er alvorlig at De ikke har satt Dem inn i regelverket som kundene er underlagt.

At revisjonsberetning avgis før eller uten at de obligatoriske revisjonshandlinger med signeringer er foretatt i revisjonsverktøyet, er også et alvorlig brudd på revisorlovgivningen. Tilsynet avdekket videre en gjennomgående mangelfull involvering av Dem som oppdragsansvarlig revisor. Oppdragsansvarlig revisor har ansvaret for at revisjonen er i overensstemmelse med lovgivningen. Dette ansvaret er ikke ivaretatt på en forsvarlig måte dersom ikke revisor er tilstrekkelig involvert i revisjonen. For at dette skal kunne etterprøves, må oppdragsansvarlig revisors involvering være dokumentert.

Det er alvorlig at fortsettelsesvurderingene fremstår som standardiserte uten en konkret vurdering og utført av revisjonsmedarbeider med begrenset kjennskap til det reviderte foretak. Dette viser at De ikke har forståelse for fortsettelsesvurderingens betydning for revisjonsinstituttet og revisors rolle som allmennhetens tillitsperson.

De har vært revisor for foretakene i lengre tid og oppgir å kjenne foretak og ledelse godt. Slik kunnskap kan ikke erstatte revisjon. Revisorloven krever at revisor foretar de handlinger og kontroller som revisorloven krever med objektivitet og profesjonell skeptisk holdning til ledelse og eier.

Det stedlige tilsynet viste at revisor bare i begrenset grad har dokumentert hvordan revisjonen er gjennomført og resultatet av revisjonen på en måte som er tilstrekkelig til å underbygge og etterprøve revisors konklusjoner. Manglende dokumentasjon innebærer at det ikke er mulig for Finanstilsynet å etterprøve om revisjonen oppfyller de krav som følger av revisorloven.

Etter Finanstilsynets syn er svakhetene og manglene ved revisjonsutførelsen som ble avdekket i de kontrollerte revisjonsoppdragene, av så grunnleggende karakter at De må eller burde ha forstått at revisjonen ikke var gjennomført i samsvar med lov og god revisjonsskikk.

Det er lovens system at historiske forhold skal danne grunnlag for å vurdere revisors fremtidige yrkesutøvelse. I denne saken har Finanstilsynet avdekket svikt på flere områder som er sentrale i revisjonsutførelsen og for revisorrollen. Gjentatte pliktbrudd er avdekket og revisor har, etter Finanstilsynets mening, ikke vist den nødvendige holdning til etterlevelse av de krav og plikter som påligger rollen som revisor. Pliktbruddene har pågått over tid. Dette viser at De mangler vilje eller evne til å innrette Dem etter de kravene som følger av revisorlovgivningen.

Finanstilsynet er av den oppfatning at de avdekkede pliktbruddene er så omfattende og gjennomgripende at det ikke dreier seg om unntak fra en ellers forsvarlig oppdragsutførelse. Etter en samlet vurdering mener Finanstilsynet at De har utvist en manglende forståelse for revisors rolle som uavhengig kontrollør av årsregnskap, og at lovens vilkår om uskikkethet er oppfylt.

8.3 Finanstilsynets skjønnsutøvelse

Som det fremkommer foran, er vilkårene for å tilbakekalle godkjenningen som revisor til stede. Finanstilsynet *kan* derfor fatte et slikt vedtak.

Finanstilsynet er innforstått med at et vedtak om tilbakekall er svært inngripende for den det gjelder. Om slikt vedtak skal fattes må derfor inkludere en vurdering av om det er nødvendig, der også samfunnsmessige hensyn må tillegges vekt.

De anfører i tilsvaret at De har hatt tre kvalitetskontroller fra DnR uten at det ble påpekt alvorlige mangler. Dette er ikke avgjørende for Finanstilsynets vurdering.

De viser også til at mange av bruddene Finanstilsynet har påpekt gjaldt revisjon av selskaper som er underlagt særlovgivning/konsesjonskrav, men at slike selskaper utgjør bare en liten del av Deres portefølje. Når ikke revisjonen er gjennomført i samsvar med revisorloven i oppdrag som De burde hatt en særlig oppmerksomhet rettet mot, er ikke Deres anførsel et argument som tilsier at vedtak ikke skal fattes.

De opplyser videre at revisjonsselskapet etter det stedlige tilsynet har iverksatt tiltak på områder som fikk kritikk ved tilsynet. Etter Finanstilsynets syn er ikke dette av avgjørende betydning for vurderingen av om det skal fattes vedtak om tilbakekall av Deres godkjenning som revisor.

Offentlig godkjenning og tilsyn med revisorer skal støtte opp under allmennhetens tillit til revisorer og revisjonsinstituttet, og sikre at brukerne av revisjonstjenester skal kunne ha tillit til at godkjente revisorer til enhver tid holder mål faglig sett. Det er derfor en forutsetning at Finanstilsynet følger opp alvorlige pliktbrudd som avdekkes. I denne saken er det avdekket alvorlige mangler i revisjonen av årsregnskap for flere år. Dette gjelder også for revisjonen av foretak som er ansett som så samfunnsmessig viktig at de er underlagt særlovgivning og offentlig tilsyn. Når en revisor avgir en "ren" revisjonsberetning uten å ha tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for vesentlige poster i regnskapet, er det reelt sett ikke gjennomført noen revisjon. Revisor har ikke utført arbeid som er grunnleggende for revisjonsinstituttet og som er grunnleggende for å kunne ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson. Tilbakekall av godkjenningen som revisor vil hindre fortsatt sviktende revisjonsutførelse. Det vil kunne skade tilliten til revisjonsinstituttet dersom det ikke fattes vedtak om tilbakekall av godkjenningen som revisor i denne saken.

Finanstilsynet mener at det er nødvendig og forholdsmessig å fatte vedtak om tilbakekall av godkjenningen som statsautorisert revisor, og at slikt vedtak derfor skal fattes.

Det fremgår av revisorloven § 9-1 fjerde ledd at et tilbakekall kan gjelde for en tidsbegrenset periode. Med bakgrunn i sakens faktiske forhold, har Finanstilsynet ikke funnet grunnlag for å gi vedtaket tidsbegrenset virkning.

9 Vedtak om tilbakekall

Finanstilsynet har i dag fattet følgende vedtak:

Med hjemmel i revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2 kalles [REDAKERT] sin godkjenning som statsautorisert revisor tilbake.

Vedtaket settes i kraft **1. juli 2019**.

Lovens frist for å påklage vedtaket er tre uker etter at det er mottatt. Klageinstans er Klagenemnden for revisor- og regnskapsførersaker. En eventuell klage skal sendes til Finanstilsynet, jf. forvaltningsloven §§ 28, 29 og 32. Reglene i forvaltningsloven §§ 18 og 19 om innsyn i sakens dokumenter gjelder. Det gjøres oppmerksom på retten til å anmode om utsatt iverksetting av vedtaket, jf. forvaltningsloven § 42.

Til orientering opplyser vi at vedtaket vil bli sendt til Revisorgruppen Orkla Trøndelag AS.

For Finanstilsynet

Anne Merethe Bellamy
direktør for markedstilsyn

Kjersti Elvestad
seksjonssjef

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.